

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1936 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 30 mars 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 230, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan infört förslag till lantarbetstidslag.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehåft sju med anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 418 av herr *Löfvander m. fl.* och nr 419 av herr *Henriksson m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 797 av herr *Jeppsson m. fl.*, nr 798 av herr *Magnusson* i Skövde, nr 799 av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Andersson* i Grimbo, nr 800 av herr *Wallén m. fl.* samt nr 801 av herr *Lundell m. fl.*

I motionerna I: 418 och II: 797, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lantarbetstidslag att 1, 3, 4, 5, 6 och 7 §§ erhålla följande lydelse:

»§ 1.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, allt för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra, häri icke inräknat arbetare som användes till arbete vilket avses under a)—d) här nedan, varemot hänsyn i här berört hänseende skall tagas till arbetare, som uteslutande eller huvudsakligen användes till arbete med djurskötsel,

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantages:

a) arbete som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande;

b) arbete med skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning samt skogsarbete, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

c) husligt arbete;

- d) arbete som bedrivs av staten;
- e) arbete som innefattar djurskötsel.

§ 3.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vilkens rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant arbete, varå denna lag äger tillämpning, huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räknas såsom arbetare eller huruvida arbetare, som sysselsättes med djurskötsel, skall, jämlikt 1 § första stycket inräknas i det antal arbetare, som i nämnda stycke sägs.

Är mål som handlägges vid domstol beroende av fråga varom i första stycket förmåles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den vars rätt av frågan beröres avgiva utlåtande.

§ 4.

1 mom. I arbete som avses i 1 § under 1) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för vecka,

om första söckendagen i veckan infaller i januari, februari eller december, 46 timmar,

om första söckendagen i veckan infaller i mars, oktober eller november, 51 timmar och

om första söckendagen i veckan infaller under tiden april—september, 56 timmar,

dock må beträffande högst tolv sådana veckor, som sist nämnts, veckoarbetstiden utsträckas till 58 timmar.

2 mom. I arbete som avses i 1 § under 2) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för två veckor i följd 106 timmar eller ock vad angår veckor, vilkas första söckendag infaller under tiden april—september, 112 timmar, därest arbetstiden under året i övrigt begränsas till höst 100 timmar för två veckor i följd.

§ 5.

1 mom. Därest den längsta arbetstid, som jämlikt 4 § 1 mom. eller endera bestämmelsen i 2 mom. av samma paragraf må uttagas under veckor, vilkas första söckendag infaller i februari eller mars, å någon ort eller i något företag skulle finnas icke vara tillfyllest, må arbetsgivare under högst tre perioder, vardera perioden omfattande två veckor, förlänga denna arbetstid med $2\frac{1}{2}$ eller 5 timmar i veckan under förutsättning att motsvarande förkortning av arbetstiden ägt rum under de veckor, vilkas första söckendag infallit i november eller december året förut.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall av synnerliga skäl påkallat, att den ordinarie arbetstiden anordnas på annat sätt eller utsträckes längre än i 4 § sägs, må arbetsrådet bevilja erforderliga eftergifter.

Lag samma vare, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de

arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

§ 6.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbete må icke fortsättas utöver sist angivna tid utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan varom här är sagt må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

§ 7.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller, såvitt angår trädgårdsskötsel, att vakt, vattnings- eller andra underhållsarbeten eljest utföras utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst 7 timmar i veckan.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 1 mom. av denna paragraf eller i § 6, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver den allmänna arbetstiden enligt § 4 eller förändrad ordinarie arbetstid enligt § 5, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra veckor och 200 timmar under en tidrymd av tolv månader i följd.

3 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete som avses i denna paragraf gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren att tillse att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.»

I motionerna I: 419 och II: 799, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Motionen II: 798 utmynnar i den hemställen, »att § 1 mom. 2 första stycket ändras att omfatta *minst två* arbetare; att § 4 mom. 2 gives den avfattning att arbetstiden under april—september utsträckes till 112 timmar under två veckor och att utskottet i sin motivering tydligt angiver, att från lagens tillämpning äro undantagna förmän (trädgårdsmästare).»

I motionen II: 800 har hemställts, »att riksdagen för sin del måtte besluta, att lagförslagets § 1 2) skall erhålla sådan lydelse, att bestämningen 'självständigt företag' ersättes med 'affärsbetonad rörelse', samt att lagförslagets § 4 mom. 2 ändras därhän, att 106 timmars arbetstid för två veckor i följd tillåtes för arbete inom trädgårdsskötsel i stället för föreslagna 96 timmar.»

Slutligen har i motionen II: 801 yrkats, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i propositionen framlagda lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

De huvudsakliga och generella *bestämmelserna rörande arbetstid*, som nu gälla i vårt land, återfinnas i lagen den 16 maj 1930 angående arbetstidens begränsning, den s. k. 8-timmarslagen, vars 4 § innehåller huvudstadgandet: »Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan.»

Med den allmänna inskränkningen, att lagen icke äger tillämpning å rörelser eller företag, i vilka till arbete för arbetsgivarens räkning i regel icke användas flera än fyra arbetare, gäller lagen i allmänhet inom industri, byggnadsverksamhet och transportväsen, för lager- och distributionspersonal inom handeln samt för hotell-, restaurant- och kafépersonal, som icke direkt betjänar allmänheten. Åtskilliga slags arbeten äro emellertid undantagna från lagens tillämpning, bland annat jordbruk jämte binäringar, byggnadsarbete för jordbruk eller dess binäringar samt trädgårdsskötsel och djurskötsel. Huruvida visst arbete är sådant, att lagen skall tillämpas å det samma, avgöres av särskild myndighet, arbetsrådet. Vidare tillkommer det arbetsrådet att i tveksamma fall avgöra, om viss arbetstagare är att enligt lagen räkna som arbetare.

Redogörelse för innehållet i övrigt i 1930 års lag har lämnats å sid. 8—10 i propositionen. Densamma innehåller jämväl redogörelse för andra i svensk lagstiftning förekommande regler rörande arbetstid (sid. 7—8 samt 10).

I propositionen ha vidare lämnats vissa *statistiska uppgifter rörande arbetstiden inom jordbruket i vårt land* (sid. 10—13) ävensom upplysningar om *reglering i utlandet av jordbrukets arbetstid genom lagstiftning och kollektivavtal* (sid. 15—16).

För *avtalsförhållanden inom jordbruk, trädgårdsskötsel, torvindustri och djurskötsel i vårt land med särskild hänsyn till arbetstiden* har redogörelse lämnats å sid. 13—15 i propositionen.

Frågan om lagstadgad reglering av arbetstiden även inom jordbruket har tidigare varit föremål för behandling, bland annat inom riksdagen vid olika tillfällen. En sammanfattning av vad som därutinnan förekommit har lämnats å sid. 16—19 i propositionen.

Sedan chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, den 30 juni 1933 begärt och erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla fem sakkunniga att inom departementet biträda med utredning rörande frågan om laglig reglering av arbetstiden för arbetare inom jordbruket och dess binäringar, hava den 17 juli 1933 såsom sakkunniga tillkallats ledamöterna av riksdagens andra kammare hemmansägaren O. Jeppsson (ordförande) och små-

brukaren J. A. Andersson i Tungelsta, verkställande direktören i svenska lantarbetstidsgivarnes centralförening A. H. Carell, förtroendemannen hos svenska lantarbetareförbundet C. A. Falk samt ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren A. Löfvander i Kvarnby. Sedan Falk avlidit, har till ledamot i hans ställe den 13 april 1935 utsetts ledamoten av riksdagens andra kammare, lantarbetaren K. E. Johansson i Hälleforsnäs.

De sakkunniga, som antagit benämningen *lantarbetstidsutredningen*, hava den 30 september 1935 avlämnat betänkande med förslag till lag om arbetstiden i jordbruk och trädgårdsskötsel (lantarbetstidslag) m. m. (statens offentliga utredningar 1935: 48).

De sakkunnigas förslag till lantarbetstidslag innehåller i huvudsak följande:

Lagen skall i princip äga tillämpning (1 §) å jordbruk och dess icke självständigt bedrivna binärningar, å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan binärning samt å trädgårdsskötsel. Dess tillämpning föreslås begränsad till företag med i regel minst 3 arbetare. Viktiga begränsningar stadgas vidare med hänsyn till arbetets art; undantagna äro framför allt arbete med djurskötsel (djurskötare skola dock inräknas i nyssnämnda minimiantal arbetare), vidare husligt arbete, arbete som i regel betalas efter ackord samt arbete åt staten. Ytterligare en begränsning (2 §) ligger däri, att lagen icke gäller för arbetsgivares familjemedlemmar, ej heller för arbetsledare och kontorspersonal.

Arbetstiden inom lagens tillämpningsområde föreslås begränsad genom ett system av tre maxima (5 §); ett maximum för dygn, 10 timmar, vidare veckomaxima, växlande efter årstiderna, samt slutligen ett årsmaximum, 2 600 timmar. Veckomaxima utgöra för jordbruk och byggnadsarbete 46 timmar under vintern (december—februari), 51 timmar under förvåren och senhösten (mars, oktober och november) och 56 timmar i övrigt samt för trädgårdsskötsel antingen 50 timmar under vinterhalvåret och 56 timmar under sommarhalvåret eller ock 53 timmar hela året. Avsikten är, att därest angivna veckomaxima iakttagas samt vissa sedvanliga ledigheter förekomma, årsmaximum icke skall överskridas i vidare mån än som möjliggöres av förslagens regler om övertidsarbete.

I denna reglering äro åtskilliga modifikationer föreslagna, dels innebärande rättighet för arbetsgivare att utan särskilt tillstånd utsträcka arbetstiden utöver angivna maxima och dels bestående i befoget för arbetsrådet — vilket föreslås skola taga befattning jämväl med lantarbetstidslagen — att bevilja erforderliga eftergifter. I förstnämnda hänseende äger arbetsgivare (5 § 2 mom.) för sådd, skörd m. fl. arbeten under 12 veckor av sommarhalvåret utsträcka veckoarbetstiden till 59 timmar och kan vidare (6 § 1 mom.) beträffande 3 perioder om högst 2 veckor vardera överflytta upp till 5 timmar i veckan från tiden november—december till tiden februari—mars. I likhet med vad fallet är enligt allmänna arbetstidslagen får arbetsgivare därjämte (7 §) uttaga övertidsarbete, nämligen till förberedelse- eller avslutningsarbeten och liknande 7 timmar i veckan och i övrigt, där särskilt förhållande påkallar, 48 timmar under 4 veckor och 200 timmar under ett år, vartill kommer särskilt undantag (8 §) för oförutsedda händelser.

Lagen föreslås provisorisk med 3 års giltighetstid.

Reservationer hava avgivits, dels av herrar Jeppsson och Löfvander, vilka i anslutning till vad som gäller enligt allmänna arbetstidslagen föreslå lagens tillämpande endast på företag med minst 5 arbetare, och dels av herrar Andersson och Johansson, vilka framlagt ett eget lagförslag, väsentligen avvikande från majoritetens förslag.

Sistnämnda reservation innehåller, jämfört med majoritetsförslaget, i huvudsak följande:

Lagen föreslås äga tillämpning i princip jämväl å arbete med djurskötsel.

Merendels andra maximiarbetstider föreslås, därav för arbetare i jordbruk, utom kreatursskötare, samt byggnadsarbete veckomaxima resp. 41, 46 och 54 timmar samt årsmaximum 2 400 timmar. För kreatursskötare föreslås en särskild reglering, nämligen maxima för dygn 8 timmar, för vecka 56 timmar och för år 2 640 timmar. Beträffande trädgårdsarbete slutligen föreslås för dygn 10 timmar, för vecka 48 (eventuellt 43 resp. 53) timmar och för år 2 400 timmar.

Av förut berörda möjligheter enligt majoritetsförslaget för arbetsgivaren att modifiera regleringen utesluter reservationen de två förstnämnda, d. v. s. angående utsträckt tid under sådd, skörd m. fl. arbeten samt angående överflyttning av arbetstid från tiden november—december till tiden februari—mars.

Slutligen föreslå reservanterna, att lagen göres definitiv, icke endast giltig för viss tid.

De sakkunniga hava i betänkandet framlagt ännu ett lagförslag, nämligen *förslag till lag med vissa bestämmelser angående arbetsrådet*. Enär lantarbetstidslagen föreslås allenast provisorisk, förordade de sakkunniga, att bestämmelserna om arbetsrådet bibehållas i allmänna arbetstidslagen och endast kompletteras genom en särskild lag med föreskrift, att en arbetsgivar- och en arbetarrepresentant i rådet skola vara särskilt utsedda jordbrukssakkunniga.

I konsekvens med sin ståndpunkt att föreslå lantarbetstidslagen definitiv förordade *reservanterna* herrar Andersson och Johansson däremot, att bestämmelserna om arbetsrådet utbrytas ur allmänna arbetstidslagen och införas i en särskild lag om arbetsråd.

Över de sakkunnigas förslag hava *yttranden* avgivits av socialstyrelsen, arbetsrådet, medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen, samtliga länsstyrelser, svenska arbetsgivarreföreningen, svenska lantarbetstidslagens centralförening, svenska trädgårdsarbetsgivarreföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, landsorganisationen i Sverige och svenska lantarbetareförbundet.

Svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och de svenska arbetsgivarreföreningarnas förtroenderåd hava lämnats tillfälle att avgiva yttrande men avstått därifrån.

Efter anmodan av lantbruksstyrelsen hava därjämte yttranden avgivits av

samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Vid yttrandet från Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott har fogats ett yttrande från Stockholms läns och stads trädgårdsråd. Länsstyrelsen i Blekinge län har inhämtat och bilagt yttrande av lantmännens arbetsgivareförening i länet samt lämnat länets distrikt av svenska lantarbetareförbundet tillfälle att avgiva yttrande utan att distriktet därav begagnat sig.

Allmänna synpunkter beträffande lagförslaget.

Den allmänna motiveringen för det i propositionen framlagda lagförslaget, vilket utgör en överarbetning av de sakkunnigas förslag med ledning av de däröver avgivna yttrandena, har i propositionen lämnats under tre huvudrubriker, nämligen »Frågan om arbetstidsreglering för jordbruket och närliggande arbetsområden», »Lantarbetstidslagens tillämpningsområde» samt »Principerna för en arbetstidsreglering inom jordbruket».

Utskottet kommer att vid behandlingen av förevarande spörsmål ur allmänna synpunkter följa propositionens indelning av ämnet, varefter detaljgranskning av lagförslaget kommer att göras under de särskilda paragraferna.

Frågan om arbetstidsreglering för jordbruket och närliggande arbetsområden.

I propositionen har (sid. 23—26) redogörelse lämnats för vad de sakkunniga anfört rörande orsakerna till att jordbruksnäringen hittills ställts utanför arbetstidslagstiftningen, behovet av lagstadgad arbetstidsreglering inom jordbruket samt arbetstidsregleringens inverkan på produktionen.

Vidare har under förevarande huvudrubrik återgivits vad yttrandena innehålla i huvudfrågan om möjligheten och lämpligheten att för närvarande genomföra en arbetstidsreglering för jordbruket och närliggande arbetsområden (sid. 27—35).

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har härutinnan anfört:

I de sakkunnigas direktiv angåvos såsom huvudskäl för upptagandet av frågan om en arbetstidsreglering för jordbruket å ena sidan, att jordbruksarbetarnas undantagsställning gentemot de under allmänna arbetstidslagen hänförliga arbetargrupperna i längden vore ohållbar och till skada även för jordbruksnäringen såsom sådan, samt å andra sidan, att inträffade förändringar i arbetsförhållanden och arbetsformer åtminstone vad anginge jordbruket ganska väsentligt minskat skillnaden mellan industriens och jordbrukets driftsformer.

Mot vad sålunda anförts synas i huvudsak inga invändningar hava gjorts, varemot givetvis skilda meningar kommit till synes angående motsatsförhållandets vidd och betydelse samt den antydda tekniska utvecklingens omfattning och värde. Vad angår jordbruksarbetarnas undantagsställning hava

de olika meningar, som i övrigt yppat sig, avsett frågan huruvida en utjämning borde och kunde ske på kollektivavtalens väg eller genom lagstiftning, samt — om den senare vägen valdes — därjämte frågorna om den lämpliga omfattningen av och tidpunkten för en sådan lagstiftning.

Från några håll har sålunda anförts, att enär gällande kollektivavtal för jordbruket innehöller bestämmelser om arbetstid och alltså denna väg till utjämning i ifrågavarande hänseende redan beträffs, man icke borde med lagstiftning gripa in i den naturliga utvecklingen på detta område utan avvakta dess resultat. Detta skäl kan jag icke finna bärande och detsamma har ej vunnit statsmakternas gillande beträffande de arbetargrupper, vilkas arbetstid regleras i allmänna arbetstidslagen. Utan tveivel utgör den förhållandevis ringa utbredningen och styrkan hos lantarbetarnas fackorganisationer en huvudorsak till lantarbetarnas berörda undantagsställning och en utjämning av motsatsförhållandet kan icke väntas komma till stånd inom rimlig tid genom organisations- och avtalsförhållandenas utveckling. De förut åberopade statistiska uppgifterna rörande arbetstiden inom jordbruket tala härutinnan sitt tydliga språk. Det bör ej heller förbises, att den utveckling som i vissa yttranden förordats framför lagstiftning ofta kommer till stånd först efter långvariga konflikter, innebärande icke blott stora offer för arbetarna utan även ekonomiska förluster för arbetsgivarna och samhället, samt att den irritation konflikterna inom jordbruket utlösa bland allmänheten ofta föranleder krav på tvångsingripande från samhällets sida.

Vad angår spörsmålet om lagstiftningens ekonomiska konsekvenser har från åtskilliga håll anförts att arbetstidsregleringen skulle medföra en ökning av produktionskostnaderna, som jordbruket icke alls eller icke utan ytterligare stödåtgärder eller eljest förbättrade produktionsvillkor kunde bära. Det har även antytts, att en lagstiftning, som pålade jordbruket nya ekonomiska bördor, stode i strid med det system av stödåtgärder, som efter hand genomförts till jordbrukets hjälp. Vad sistnämnda motsättning angår är densamma endast skenbar. Då ett statligt stöd för jordbruksnäringen genomföres av den omfattning, som i vårt land skett, är det en angelägenhet av största vikt i enlighet med stödåtgärdernas eget syfte, att förmånerna av desamma komma olika grupper inom jordbruksbefolkningen till godo. Lika visst som dessa stödåtgärder innebära ett försök att utjämna ett allmänt ekonomiskt motsatsförhållande mellan jordbruksbefolkningen och befolkningen i övrigt, lika naturligt bör det vara, att i denna utjämningssträvan ingår ett försök att minska motsatsförhållandet mellan jordbrukets och industriens arbetare i fråga om arbetstidens längd.

Med det nu sagda är även till en del besvarad frågan om jordbrukets förmåga att ekonomiskt bära bördan av regleringens genomförande. Då jordbrukets ekonomiska villkor sedan lång tid tillbaka äro föremål för statsmakternas uppmärksamhet och omsorgen om jordbruksnäringens ekonomi varit bestämmande för stödåtgärdernas omfattning och varaktighet. läres det icke behöva befaras att icke statsmakterna även i framtiden skola taga erforderlig hänsyn till jordbruksnäringens ekonomiska möjligheter. Av väsentlig betydelse i detta sammanhang är emellertid frågan om den utsträckning, i vilken den befarade ökningen av produktionskostnaderna kan utjämnas genom förbättrad arbetsorganisation och ordinär teknisk rationalisering. De sakkunnigas åsikt att på denna väg de olägenheter för produktionen, som kunde bliva en följd av deras förslag, skulle kunna helt elimineras, har visserligen blivit motsagd, men de endast allmänt hållna motskäl som framlagts, hänvisande till jordbrukets svårigheter under de sist förflutna åren, torde i

allt väsentligt sakna bärkraft i och med stödåtgärdernas tilltagande effektivitet och den allmänna konjunkturåterhämtningens framsteg. Som av det följande framgår kommer jag att föreslå en för lantarbetarna förmånligare och enligt min mening rättvisare reglering av arbetstiden än vad sakkunnigmajoriteten tillstyrkt. Ehuru dessa jämkningar i sakkunnigmajoritetens förslag äro av synnerlig vikt för lantarbetarna, torde de dock icke vara av den betydelse för jordbrukets ekonomi, att de föranleda någon väsentlig förändring i de uttalanden, som ovan gjorts. I detta sammanhang önskar jag särskilt understryka de fördelar för jordbruksnäringen själv som en ur arbetstagsarsynpunkt ej alltför otillfredsställande arbetstidsreglering innebär. Sålunda torde den brist på arbetskraft som i vissa fall förefunnits inom jordbruket just varit föranledd av frånvaron av en dylik reglering. Kommer en sådan till stånd blir därav en ytterligare följd att jordbrukets möjligheter att undfå och behålla dugliga arbetskrafter ökas, en omständighet som för jordbruket torde vara av synnerlig vikt. Såväl härigenom som genom det av erfarenheten bekräftade faktum att, där arbetstiden varit oskäligt lång, dess förkortande medfört ökade arbetsprestationer per tidsenhet, torde möjligheter finnas för en mera effektivt utnyttjad arbetstid.

Såsom av det föregående framgår, torde någon nämnvärd ökning av jordbrukets behov av arbetskraft icke bliva en följd av den arbetstidsreglering jag kommer att förorda. Jag saknar därför anledning närmare ingå på vad i yttrandena anförts om att reformen skulle föranleda ökat bostadsbehov för jordbruket. Jag vill endast framhålla en omständighet, som torde vara av vikt i detta sammanhang, nämligen att vissa undersökningar beträffande jordbruket, till vilka jag i det följande återkommer, tyda på en åtminstone hittills fortgående minskning av dess arbetargrupper.

Vad jag ovan anfört torde i huvudsak äga tillämpning jämväl å de arbetsområden, som omfattas av regleringen, men som ej kunna räknas till jordbruk eller dess binärings.

I något yttrande har uttalats tvekan om lämpligheten av att nu genomföra en laglig reglering av jordbrukets arbetstid. Enligt min mening utgör den förbättring i jordbrukets ekonomi, som redan inträtt till följd av stödåtgärderna och den allmänna konjunkturåterhämtningen, ett skäl att skrida till lagstiftning redan nu. Härtill kommer att, såsom jag redan antytt, det måste framstå som förenligt med billighet och rättvisa att lantarbetarna erhålla del av den till stor del genom statliga åtgärder föranledda återhämtningen inom jordbruket.

I mångt och mycket torde den föreslagna lagstiftningen bliva ett försök. Med hänsyn härtill föreslår jag att lagstiftningen, tills närmare erfarenhet om dess verkningar i olika hänseenden vunnits, allenast genomföres för viss begränsad tid.

Vad beträffar de i ämnet väckta *motionerna* må i förevarande sammanhang erinras om, att yrkanden framställt i motionerna I: 419, II: 799 och II: 801 att propositionen måtte avslås av riksdagen.

I motionerna I: 418 och II: 797, däri propositionens lagförslag tillstyrkts med ändringar i vissa i motionerna angivna hänseenden, har anförts, bland annat:

Det må framhållas, att införandet av en arbetstidslag för jordbruket måste medföra vissa konsekvenser ifråga om prisnivån för jordbruksprodukter. Även med de modifikationer av propositionens förslag, som här förordats,

torde en genomsnittlig ökning av produktionskostnaderna icke kunna undvikas, och det är icke blott rimligt med hänsyn till jordbrukets arbetsgivare utan även önskvärt med hänsyn till jordbrukets arbetare, att denna kostnadsökning kompenseras genom motsvarande höjning av prisnivån för jordbrukets produkter. I motsatt fall torde det vara ofrånkomligt, att lagstiftningen kommer att verka tryckande på lantarbetarnas lönestandard. Vi förutsätta därför, att riksdagen beaktar denna synpunkt vid behandlingen av stödåtgärderna för jordbruket.

Arbetsbegränsningen har föreslagits att gälla i tre år. En gång införd, torde den emellertid knappast komma att avskaffas. Till formen kan den kanske i framtiden komma att ändras, men begränsningen såsom sådan kommer sannolikt att bliva bestående. Denna förutsedda permanens måste beaktas, när stödet till jordbruket skall lämnas. Samhället måste vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande av en *varaktig* bärighet av jordbruket. Stödåtgärderna få ej givas allenast en tillfällig karaktär utan måste läggas på lång sikt.

Utskottet.

Utskottet anser i likhet med de sakkunniga och departementschefen tiden nu vara inne att i vårt land göra ett försök med laglig reglering av arbetstiden inom jordbruket med binäringar samt trädgårdsskötseln. För en sådan reglering tala åtskilliga skäl, främst sådana av social natur. De särskilda förhållanden, som äro rådande i främsta rummet vid jordbruket men i viss mån även vid trädgårdsskötseln, göra det emellertid nödvändigt, att den reglering, som skall gälla på nämnda arbetsområden, avväges i åtskilliga hänseenden annorlunda än den, som gäller enligt 1930 års allmänna arbetstidslag. Den arbetstidsreglering, som skall fastställas för nu ifrågavarande yrkesgrenar, bör enligt utskottets mening vara sådan, att å ena sidan bestämmelser givas i fråga om arbetstiden, vilka med hänsyn till de olika arbetenas art och beskaffenhet äro jämförbara med de stadganden därutinnan, som gälla för arbetare, vilkas arbetsförhållanden äro reglerade av 1930 års lag, samt att å andra sidan jordbruket och trädgårdsskötseln beredas möjlighet att ekonomiskt bära den förändring av arbetsförhållandena, som genomföres.

Samtidigt som utskottet sålunda tillstyrker, att en reglering av arbetstiden på förevarande arbetsområden nu bringas till stånd, kommer utskottet emellertid att föreslå vissa avvikelser från det förslag till lag i ämnet, som framlagts i propositionen. Dessa avvikelser äro enligt utskottets åsikt nödvändiga för att den lagstiftning, varom nu är fråga, skall under skäligt hänsynstagande till jordbrukets och trädgårdsskötseln särskilda förhållanden innefatta en rättvis avvägning i jämförelse med gällande arbetstidslagstiftning på andra arbetsområden samt icke verka över hövan ekonomiskt betungande.

Emellertid torde, även om i propositionens lagförslag de förändringar genomföras, vilka utskottet föreslår, en ökning av jordbrukets och trädgårdsskötseln produktionskostnader komma att äga rum. När det vid årets riksdag var fråga om att minska arbetstiden för industriens arbetare från 48 till 40 timmar i veckan anfördes i internationella arbetsorganisationens förslag

till konvention i ämnet, att principen om fyrtiotimmarsveckan skulle tillämpas på sådant sätt, att den icke medförde sänkning av arbetarnas levnadsnivå. Föredragande departementschefen gav då sin anslutning till denna ståndpunkt. Det bör icke heller beträffande de arbetare, som nu förevarande lagstiftning avser, få ifrågakomma, att en förkortning av arbetstiden förorsakar en sänkning av arbetarnas levnadsstandard, och det är därför nödvändigt, att statsmakterna tillse, att en mot höjningen av produktionskostnaderna någorlunda svarande höjning av prisnivån för jordbrukets produkter kommer till stånd.

I detta sammanhang vill utskottet erinra därom, att vid innevarande års riksdag väckts motioner (I: 35 av herr Nilsson, Petrus, m. fl. och II: 106 av herr Pehrsson i Bramstorp m. fl.) med hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning rörande möjligheten att låta en höjning av prisnivån för jordbruksprodukter komma jordbrukets arbetskraft till godo. Vidare har, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 februari 1936, av chefen för jordbruksdepartementet tillkallats en särskild utredningsman för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande åtgärder till förbättring av lantarbetarnas löneställning ävensom sex sakkunniga att med utredningsmannen deltaga i överläggningar i ämnet.

I anledning av det sålunda anförda finner sig utskottet böra inskränka sig till att göra det uttalandet, att den höjning av prisnivån för jordbrukets produkter, som utskottet här ovan förordat, bör komma lantarbetarna till godo på det sätt, som ovan angivits, varav följer att även småbrukarna erhålla motsvarande fördel av sitt arbete.

Då den föreslagna lagstiftningen, såsom ovan framhållits, utgör ett försök till reglering å ett nytt arbetsområde, tillstyrker utskottet, att lagstiftningen, tills närmare erfarenhet vunnits om dess verkningar i olika hänseenden, genomföres allenast för viss begränsad tid. Utskottet återkommer till detta spörsmål vid behandlingen av bestämmelserna rörande lagens ikraftträdande och giltighetstid å sid. 40 här nedan.

Lantarbetstidslagens tillämpningsområde.

Efter redogörelse för de allmänna synpunkter, som anförts av de sakkunniga, har i propositionen återgivits, vad de sakkunniga yttrat rörande spörsmålen om vilka arbetsområden, som böra hänföras till jordbruk eller till jordbrukets binärningar, om lagens tillämpning på djurskötsel samt om lagens tillämpning å smärre företag (sid. 38—46). I vad mån reservationer mot sakkunnigebetänkandet anförts framgår å sid. 6 här ovan i utskottets utlåtande.

Vad som anförts i yttrandena angående ovannämnda spörsmål har återgivits i propositionen å sid. 46—55.

Departementschefen har i nu förevarande hänseende anført:

Frågan om lagens tillämpningsområde inbegriper dels en grupp av frågor angående vilka arbetsområden, som böra ingå därunder, och dels spörsmålet, i vad mån lagens tillämpning bör begränsas till företag av viss storlek.

Förstnämnda del av problemet har av sakkunnigmajoriteten lösts så att inom tillämpningsområdet förts, utom jordbruket, de arbetsområden med undantag för djurskötsel, vilka sammanförts till en grupp i allmänna arbetslagens undantagsbestämmelser. Herrar Anderssons och Johanssons reservation medtager jämväl djurskötsel som ingår i jordbruk eller dess binäring.

Beträffande den sålunda valda utgångspunkten för de sakkunnigas förslag har socialstyrelsen anmärkt, att den omständigheten i och för sig, att förenämnda arbetsområden upptagits i en och samma undantagsbestämmelse, icke utgjorde skäl nog att innefatta dem i en gemensam positiv arbetslagstiftning samt att beträffande en del vanliga binärningar till jordbruk såsom mejeri-, sågverks- och kvarndrift samt legokörslor ävensom byggnadsarbete för jordbruk arbetsförhållandena knappast gäve anledning att följa den för jordbruksarbetet påkallade varierande arbetstidsfördelningen. Enligt min mening kan ock, med hänsyn till de av socialstyrelsen nämnda arbetenas art, tveksamhet råda, huruvida icke åtminstone vissa av dem lämpligen borde inordnas under allmänna arbetstidslagens regler. Då emellertid utredning för ett slutligt ståndpunktstagande till denna fråga icke för närvarande föreligger samt den föreslagna lantarbetstidslagen, på sätt jag förut antytt, allenast kommer att erhålla provisorisk karaktär, har jag icke funnit tillräckliga skäl att av nyssnämnda anledning utesluta de nu angivna arbetsområdena eller vissa av dem ur lagförslaget.

I övrigt har av de arbetsområden, som inbegripas i såväl majoritetsförslaget som reservationen — nämligen jordbruk med binärningar fränsett djurskötsel, byggnadsarbete för jordbruk eller dess binärningar samt självständig trädgårdsskötsel — endast frågan om trädgårdsskötselns medtagande i lagförslaget upptagits till behandling i yttrandena.

Därvid har närmast från svenska trädgårdsarbetsgivareföreningens sida anförts, att i de sakkunnigas utredning *trädgårdsskötseln* och dess särskilda förhållanden icke syntes hava ägnats erforderlig uppmärksamhet vid sidan av utredningens huvudföremål, jordbruket. Föreningen har emellertid förklarat sig principiellt icke hava något emot en arbetstidsreglering för trädgårdsnärigen under förutsättning att tillbörlig hänsyn toges till näringens ekonomiska bärkraft. Å andra sidan har av svenska arbetsgivareföreningen framhållits, att inom trädgårdsskötseln arbetstiden i stor utsträckning vore reglerad genom kollektivavtal, varför en laglig reglering därav icke vore behöflig eller önskvärd.

Vad angår trädgårdsskötselns särskilda förhållanden hava, såsom framgår av det följande, åtskilliga i yttrandena framförda synpunkter därpå med avseende å särskilda delfrågor beaktats vid departementsförslagets utformning. Därutöver torde icke hava kommit till synes några för trädgårdsnärigen säregna förhållanden av den vikt, att de borde föranleda denna närings undantagande från förslaget.

Vad härefter angår det arbetsområde, beträffande vilket reservationen skiljer sig från majoritetsförslaget, nämligen *djurskötsel* som ingår i jordbruk eller dess binäring, har mot lagens tillämpning å detta område anförts i huvudsak, att djurskötarens arbetstid av naturliga skäl vore så lång och på sådant sätt förlagd att en arbetstidsbegränsning för deras del icke vore möjlig att genomföra utan en ökning av arbetsstyrkan. I varje fall kunde en arbetstidsreglering icke ske på sådant sätt att därmed åsyftade fördelar uppnåddes. Häremot har framhållits, att djurskötarna utgjorde en mycket betydande grupp av jordbrukets arbetare med en arbetstid, som vore bland de längsta

i landet förekommande, och att deras ställande helt utanför regleringen måste för dem te sig som en obillighet och innebära ett vidgande av den redan bestående klyftan i arbetstidshänseende mellan dem och egentliga jordbruksarbetare. Denna för djurskötseln oförmånliga motsats hade, framhålls det, redan påverkat tillgången på god arbetskraft inom detta område. Därtill komme att om övriga jordbruksarbetare, vilka delvis sysslade med vård av dragare eller annan djurskötsel, icke berättigades att inräkna tiden härför i den arbetstid, som vore underkastad lagens regler, arbetstidsregleringen för deras vidkommande bleve illusorisk eller åtminstone av ringa värde.

Vad sålunda anförts till stöd för reservationen finner jag ovedersägligt. Även om en arbetstidsreglering för djurskötare är förenad med vissa svårigheter torde desamma emellertid icke vara omöjliga att övervinna. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om att djurskötselns inordnande under lagen i princip enhälligt tillstyrkts av bland andra socialstyrelsen och arbetsrådet. Enligt min mening är en reglering av djurskötarnas arbetstid samtidigt med regleringen av övriga lantarbetares arbetstid nödvändig för att jordbruket skall kunna erhålla tillgång till kvalificerad arbetskraft för den för jordbruket så betydelsefulla kreatursvården. Med hänsyn härtill och vid övervägande av de övriga skäl som anförts för och emot djurskötselns inbegripande under lagen, har jag funnit mig böra förorda reservationens ståndpunkt att lagen göres tillämplig å djurskötsel, som ingår i jordbruk eller dess binäring.

Jag övergår härefter till sista delen av frågan om lagens tillämpningsområde, alltså spörsmålet om dettas *begränsning med hänsyn till företagets storlek*. I detta avseende föreligga dels sakkunnigmajoritetens förslag att företag med i regel minst 3 arbetare skola gå in under lagen, dels herrar Jeppssons och Löfvanders reservation enligt vilken tillämpningen begränsas till företag med i regel minst 5 arbetare, dels ock de yrkanden som i vissa yttranden framstälts om utsträckning av lagens tillämplighet, utöver sakkunnigmajoritetens förslag, beträffande såväl lagen i dess helhet som ock särskilt såvitt angår trädgårdsskötsel.

Vad först beträffar det egentliga jordbruket har till stöd för den längre gående begränsningen enligt reservationen anförts dels den mera formella omständigheten, att densamma överensstämmer med allmänna arbetstidslagens ståndpunkt, och dels vissa förhållanden, förknippade med området för den nu ifrågavarande lagstiftningen. Främst har anförts vikten av att vid denna lagstiftning gå fram med försiktighet och att, i den mån så kunde ske, undvika en tvingande reglering för mellangruppen av företag, vilkas anpassningssvårigheter i detta hänseende ansetts vara stora, och avvakta den inverkan på dess arbetstidsförhållanden som kunde förväntas av regleringens lagliga genomförande för de större företagen. Inom mellangruppen deltog i arbetet i stor utsträckning även arbetsgivarens familjemedlemmar, gentemot vilka en privilegiering av de lejda arbetarna inom gruppen komme att framstå som omotiverad. I något yttrande har reservationens begränsning ansetts icke i och för sig önskvärd men nödvändig om djurskötseln hänfördes under lagen. För majoritetsförslaget däremot har åberopats framförallt, att det vore oegentligt att inom en näring genomföra en arbetstidsreglering, som berörde blott en mindre del av dennas arbetare. Vad anginge motsvarande gränsdragning i allmänna arbetstidslagen föreläge, har det vidare framhållits, mellan hantverk och småindustri å ena samt större industriföretag å andra sidan en skillnad i arbetsvillkor i allmänhet, som motiverade en

olikhet i fråga om arbetstidsreglering, men som saknade motsvarighet med avseende å lönearbetare i mindre och större jordbruk.

Jag har i det hänseende, varom nu är fråga, icke funnit skäl frångå sakkunnigmajoritetens förslag. Mot en i och för sig önskvärd, formell överensstämmelse med motsvarande regel i allmänna arbetstidslagen kunna givetvis tala faktiska olikheter inom de båda lagarnas tillämpningsområde. I detta fall synes så vara förhållandet i såväl den nyss berörda sociala likställigheten mellan arbetare i små och stora jordbruksföretag som den omständigheten, att gränsen inom jordbruket måste sättas relativt lågt för att icke huvudparten av dess arbetarstam skulle ställas utanför regleringen. Från åtskilliga myndigheter och sammanslutningar, däribland lantbruksstyrelsen, har ock framhållits att lagen skulle förfela sitt syfte, därest den endast komme att avse företag med mer än fyra arbetare. Jämväl för jordbrukets arbetsgivare torde det ur konkurrenssynpunkt vara av vikt att en reglering av arbetstiden såvitt möjligt sker enhetligt. Att emellertid i detta hänseende gå så långt som från visst arbetsgivarhåll ifrågasatts nämligen att lagen skulle i princip omfatta alla företag inom jordbruket torde å andra sidan åtminstone för närvarande icke vara tillrådligt. Vad beträffar intresset av en försiktig tillämpning av lagen, vilket framhållits som ett skäl mot att utsträcka den till företag med mer än fyra arbetare, kan detta utan att äventyra lagens syfte tillgodoses på mångahanda sätt: genom dispensbestämmelser, vid anordnandet av tillsynen å lagens efterlevnad, genom att försöksvis giva lagen temporär giltighet o. s. v., spørsmål vartill jag återkommer i det följande. Beträffande särskilt det skäl för reservationens ståndpunkt, som skulle ligga däri, att i jordbruk av den ifrågavarande mellanstorleken arbetsgivarens familjemedlemmar i stor utsträckning deltog i arbetet och skulle komma i motsättning till de lejda arbetarna, må framhållas, att denna olägenhet oundvikligt följer med varje gränsdragning av detta slag. Det förefaller för övrigt sannolikt, att familjemedlemmarnas deltagande i arbetet är i högre grad kännetecknande för företag med 1 å 2 arbetare än för dem med 3 å 4 arbetare, om vilka sistnämnda här vore fråga. Att, som i något yttrande ifrågasatts, i anledning av djurskötselns medtagande göra en snävare begränsning av lagens tillämpningsområde än som eljest skulle vara påkallat av sakliga skäl, torde icke vara lämpligt.

Beträffande trädgårdsskötseln har från arbetsgivarföreningarna inom denna näring särskilt påyrkats att lagen gjordes tillämplig å alla företag, oberoende av arbetarantalet, och från arbetarorganisationerna att lagen utsträcktes även till företag med endast två arbetare. Som skäl härför har framför allt anförts att med hänsyn till de inom trädgårdsnäringen särskilt rådande förhållandena eljest en mycket ringa del av densamma skulle falla inom lagen och dess tillämpning medföra risker för de större företagen. De sålunda anförda skälen finner jag bärande. Var gränsen rätteligen bör dragas synes tveksamt. Jag har emellertid funnit övervägande skäl tala för att såsom påyrkats från arbetsgivarhåll lagen i princip göres tillämplig å samtliga trädgårdsföretag, sålunda jämväl å företag med endast en eller två lejda arbetare.

De sakkunniga ha haft vissa uttalanden rörande vilka arbetsområden som böra hänföras till jordbruk m. m. samt huruvida flera av samma person ägda företag borde ifråga om lagens tillämpning betraktas som en enhet. Avgörandet av dessa spørsmål torde böra ankomma på rättstillämpningen.

Utöver de sifferuppgifter angående de inom jordbruket anställda lönearbetarna och deras fördelning på olika storleksgrupper av jordbruk, som

lämnats av de sakkunniga och vilka återgivits å sid. 43—45 i propositionen, får utskottet ur 1931 års företagsräkning (Statistiska meddelanden, ser. A, band IV:10) återgiva följande uppgifter rörande verksamhetsgrenen »Trädgårdsodling o. d.»:

	Företag med nedanstående antal sysselsatta personer									
	0	1	2—3	4—5	6—10	11—50	51—200	201—500	över 500	Summa
Antal företag	99	953	1 942	780	329	107	9	1	—	4 220
Sysselsatta personer..	—	953	4 724	3 380	2 397	1 797	734	420	—	14 405

Beträffande de i företagen sysselsatta personer lämnas följande närmare uppgifter:

Egna företagare	3 900
Anställda företagsledare	219
Förvaltnings- och kommersiell personal	94
Tekniskt och vetenskapligt utbildad personal	98
Butiks-, serverings- och kökspersonal	335
Arbetare vid produktionen	9 356
Maskinister, eldare, transport-, lager-, handels- och diversearbetare ..	403
Summa	14 405

I *motionerna* hava uti nu ifrågavarande hänseenden åtskilliga yrkanden framställt.

Beträffande de arbetsområden, å vilka lagen skall äga tillämpning, har i *motionerna* I:418 och II:797 anförts, att med hänsyn till de tekniska svårigheterna vid och de ekonomiska konsekvenserna av kreatursskötselns indragande under lagens tillämplighetsområde tanken på en laglig reglering av kreatursskötarnas arbetstid måste övergivas. I överensstämmelse härmed har i det förslag till lagtext beträffande 1 §, som framlagts i *motionerna*, angivits, att från lagens tillämpning undantages, bland annat, arbete som innefattar djurskötsel.

I fråga om lagens begränsning till företag av viss storlek har i *motionerna* I:418 och II:797 föreslagits, att lagen icke skall vara tillämplig å andra företag — beträffande såväl jordbruk med binärningar som trädgårdsskötsel — än sådana, i vilka för arbetsgivarens räkning i regel användas flera än fyra arbetare.

I *motionen* II:798 har yrkats, att lagen icke skall äga tillämpning å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt icke i rörelsen till arbete för arbetsgivarens räkning i regel användas minst två arbetare.

Slutligen må i förevarande sammanhang omnämnas att i motionen II: 800 hemställts, att i 1 § första stycket 2) bestämmningen »självständigt företag» måtte ersättas med »affärsbetonad rörelse». Till stöd för nämnda hemställan har anförts, att, då trädgårdsodlingen dreves dels såsom självständig näring och dels såsom binäring till jordbruket, i båda fallen av olika omfattning, rättvisan torde kräva, att all affärsbetonad trädgårdsodling sammanfördes under samma lag.

Utskottet. I fråga om de arbetsområden, som böra falla under lagens tillämpning, giver utskottet sin anslutning till den uppfattning härutinnan, åt vilken departementschefen givit uttryck, utom såvitt angår djurskötseln.

För en arbetstidsreglering beträffande djurskötsel i enlighet med förslaget i propositionen möta enligt utskottets åsikt svårigheter av sådan art, att lagstiftning därutinnan icke bör genomföras. En förkortning av någon betydelse av kreatursskötarnas nuvarande arbetstid synes nämligen i många fall knappast vara möjlig utan ökning av arbetsstyrkan, en åtgärd som för många jordbrukare torde vara ekonomiskt oöverkomlig. Även om arbetstiden i viss mån skulle nedbringas, torde vidare värdet därav för arbetarna bliva tämligen ringa. Arbetstiden komme nämligen genom att under dagens lopp avbrytas av ett flertal jämförelsevis korta tider av ledighet bliva utspridd över större delen av dygnet. Sådana uppehåll under den del av dagen, då de flesta andra människor äro i arbete, äro svåra att utnyttja som fritid på samma sätt som en sammanhängande längre fritid efter arbetets slut. I den mån det är möjligt att på ett för djurskötarna fördelaktigt sätt inskränka deras arbetstid torde detta redan nu främjas av utvecklingen, i det att densamma för närvarande, åtminstone vad de större ladugårdarna beträffar, synes peka mot en ökad rationalisering av ladugårdsarbetet i arbetstidsförkortande syfte.

Beträffande frågan i vad mån lagens tillämpningsområde bör begränsas med hänsyn till företagets storlek finner utskottet anledning föreligga att gå fram med varsamhet och icke för nu ifrågavarande arbetsområden stadga bestämmelser, vilka avvika från dem, som gälla enligt den allmänna arbetstidslagen. Tillräckliga skäl för att beträffande trädgårdsskötsel föreskriva annan reglering än den, som skall gälla för jordbruk med binärningar, hava enligt utskottets mening icke förebragts. Utskottet föreslår med hänsyn till vad sålunda anförts, att lagen skall äga tillämpning ej blott å jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke drivas såsom självständiga företag, ävensom byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nyss angivits, utan även å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare. I vad angår jordbruket torde lagen på grund härav kunna beräknas komma att gälla vid gårdar om 50 hektar och därutöver, d. v. s. å det större jordbruket, och direkt omfatta omkring

35 procent av samtliga i jordbruket varaktigt anställda lönearbetare. I fråga om trädgårdsskötseln torde lagen bliva tillämplig å majoriteten av antalet lönearbetare, som äro varaktigt anställda.

Lagens tillkomst torde för övrigt beträffande mindre och medelstora företag i viss omfattning verka till förkortning av arbetstiden, utan att lagen utsträcker till att direkt gälla dessa företag. Enligt utskottets åsikt förefinnes nämligen anledning antaga, att införandet av en laglig arbetstidsreglering inom de större företagen kommer att indirekt hava sådan verkan på avtalen vid de mindre företagen, att arbetstiden även vid dessa i viss utsträckning kommer att anpassas efter lagens bestämmelser.

Såvitt angår lagens tillämpning å företag av viss storlek, innefattar utskottets ovan angivna förslag bifall till yrkandena i motionerna I: 418 och II: 799 men däremot avslag å yrkandena i motionerna II: 798 och II: 800. De skäl, som torde ha föranlett yrkandet i sistnämnda motion, synas sakna aktualitet vid det förhållandet, att förutsättningarna för lagens tillämplighet å trädgårdsskötsel föreslås skola bliva desamma som beträffande jordbruk med binäringar.

Principerna för en arbetstidsreglering inom jordbruket.

Under denna rubrik har i propositionen (sid. 58—63) återgivits vad de sakkunniga anfört rörande principen om 8 timmars arbetsdag, om särskilda skäl för 8-timmarsprincipens modifiering beträffande jordbruket, angående raster, semester och annan fritid, rörande arbetstidens förläggning samt i fråga om övertid och övertidsersättning.

För vad yttrandena härutinnan innehålla har redogörelse lämnats å sid. 63—65 i propositionen.

Departementschefen har anfört:

Såsom förut framhållits utgör det föreliggande lagförslaget ett försök till utjämning av den olikhet i avseende å arbetsvillkor som består mellan jordbruksbefolkningen och övriga folkgrupper. Det har för mig vid ståndpunktstagande till förslaget stått klart, att om reformens nämnda huvudsyfte verkligen skulle uppnås, principiell likställighet i fråga om arbetstiden mellan jordbrukets och industriens arbetare måste genomföras. Denna ståndpunkt överensstämmer med de sakkunnigas såtillvida som dessa enligt sin motivering eftersträvat en i möjligaste mån reell likställighet av detta slag. Då emellertid de sakkunniga till förverkligande av detta syfte föreslagit en genomsnittlig arbetstid för jordbruket, som betydligt överstiger industriens, lär berörda syfte i varje fall knappast framstå klart för de arbetare, vilka genom reformen skulle beredas social rättvisa, eller för de arbetare och arbetssökande, vilkas uppskattning av jordbruksarbetet det gällde att påverka i gynnsam riktning. Även fränsett dessa ingalunda oviktiga psykologiska faktorer kan jag emellertid icke dela de sakkunnigas åsikt, att deras förslag skulle innebära reell likställighet på den grund att jordbruksarbetet till följd av ringare hälsofarlighet, mindre pressande beskaffenhet och lägre procent effektivt arbete under en viss tid praktiskt motsvarade industriellt arbete under

en något kortare tid. Vad särskilt angår principen, att arbetstidsregleringens mått borde bestämmas med hänsyn till arbetets olika grad av intensitet och effektivitet, kan till en början vad de sakkunniga anfört icke anses giva vid handen, att denna princip godtagits i eller ens vore väl förenlig med hittillsvarande svensk arbetstidslagstiftning. Framförallt måste emellertid mot densamma anmärkas, att därmed arbetstidsregleringens syften endast ofullständigt och otillfredsställande fullföljas. De psykologiska faktorerna hava redan berörts. Ett annat viktigt ändamål med regleringen, som likaledes med tillämpning av denna princip bortskymmes, är syftet att garantera och reglera en ur sociala och kulturella synpunkter önskvärd fritid; värdet av fritiden röner tydligen endast i mindre mån inverkan av arbetets större eller mindre intensitet och effektivitet. Slutligen bör i detta sammanhang framhållas, att en princip av dylikt innehåll konsekvent tillämpad skulle föra mycket långt inom arbetstidslagstiftningens område. För dess genomförande, om också blott i form av en differentiering mellan nu ifrågavarande arbetsområden å ena och allmänna arbetstidslagens i detta hänseende skiftande tillämpningsområde å andra sidan, torde i varje fall erfordras en betydligt fullständigare utredning i detta särskilda hänseende än de sakkunniga förebragt.

En godtagbar likställighet synes däremot kunna genomföras på grundval av herrar Anderssons och Johanssons reservation, till vilken jag därför i princip vill ansluta mig. Till frågorna om likställighetens genomförande i detalj återkommer jag i specialmotiveringen.

Vidkommande principerna för lagförslagets uppställning och avfattning ansluter jag mig till vad arbetsrådet anfört om anknytning i möjligaste mån till allmänna arbetstidslagens lydelse.

I *motionerna* I: 418 och II: 797 har anslutning i huvudsak givits till de av sakkunnigas majoritet föreslagna dygns- och veckoarbetstiderna, d. v. s. beträffande jordbruk med binäringar ävensom byggnadsarbete för jordbruk med binäringar högst 10 timmar för dygn samt 46, 51 och 56 timmar för vecka under de olika i överensstämmelse med propositionens förslag angivna tidsperioderna ävensom beträffande trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, högst 10 timmar för dygn samt 106 timmar för två veckor i följd, eventuellt 112 timmar under liden april—september och 100 timmar under året i övrigt.

I motionen II: 798 har yrkats, att arbetstiden beträffande trädgårdsskötsel under april—september måtte utsträckas till 112 timmar under två veckor, samt i motionen II: 800 att 106 timmars arbetstid för två veckor måtte tillåtas för arbete inom trädgårdsskötsel.

Utskottet. Såväl de sakkunnigas majoritet som minoriteten inom de sakkunniga och departementschefen hava gjort gällande, att av dem framlagda förslag beträffande arbetstidens längd utgöra försök till utjämning av den olikhet med avseende å arbetsvillkoren, som består mellan jordbruksbefolkningen och övriga folkgrupper. Enligt det i propositionen framlagda förslaget, som utformats i huvudsaklig överensstämmelse med minoritetens bland de sakkunniga uppfattning, uppnås en sådan utjämning därigenom, att en arbets-

tid föreskrives i lagen, som i stort sett överensstämmer med den arbetstid, som gäller inom industrien.

Utskottet anser däremot, att för ernående av en reell likställighet mellan industrien, å ena, samt jordbruket och därmed jämställda arbetsområden, å andra sidan, erfordras, att för arbetet inom sistnämnda arbetsområden med dess mindre hälsofarlighet och mindre del effektivt arbete i jämförelse med industriarbetet bestämmes en något längre arbetstid än den, som föreskrivits inom industrien. En lämplig avvägning härutinnan finner utskottet hava verkställt av de sakkunnigas majoritet, vilkas förslag framlagts i motionerna I: 418 och II: 797. Till de yrkanden beträffande förevarande spörsmål, som framställdes i nämnda motioner, får utskottet därför ansluta sig.

Utskottet övergår härefter till att under de särskilda paragraferna verkställa

Detaljgranskning av lagförslaget.

Rubrik och underrubriker.

Beträffande lagens rubrik samt de i lagtexten införda underrubrikerna har *Utskottet* utskottet intet att erinra.

1 §.

Under rubriken »Allmänna synpunkter beträffande lagförslaget» här ovan hava (sid. 11—17) behandlats huvudreglerna rörande lagens tillämpningsområde, vilka innehållas i första stycket av förevarande paragraf. Enligt den ståndpunkt utskottet intagit skall lagen äga tillämpning å rörelse, i vilken till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare.

Ett stadgande av enahanda innehåll återfinnes som ovan nämnts i 1 § av 1930 års lag om arbetstidens begränsning.

Tolkningen av uttrycket »i regel» har icke diskuterats i lantarbetstidsutredningens betänkande. I yttrande över detsamma har *socialstyrelsen* anfört:

Bestämningen »i regel», som förorsakat åtskillig osäkerhet vid den allmänna arbetstidslagens tillämpning, måste otvivelaktigt komma att göra så i ännu större utsträckning vid tillämpning av den föreslagna lagen. Dels torde nämligen tvistefrågor om lagens tillämplighet med hänsyn till arbetarantalet kunna förväntas oftare förekomma inom jordbruket med dess relativt små företag, och dels har ju jordbruket på grund av sin starkt säsongbetonade karaktär mycket växlande behov av arbetskraft under olika årstider. I vad mån torpare med dagsverksskyldighet och statares familjemedlemmar, som anlitas för vissa göromål, skola beaktas vid beräklandet av arbetarantalet, lär väl även komma att i många fall påkalla arbetsrådets prövning.

Jämväl *svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen* har ifrågasatt tolkningen av uttrycket »i regel» och funnit det icke med önskvärd tydlighet framgå, om exempelvis en arbetsgivare, som något år under 8 månader använder 3 arbetare men under flera föregående år mestadels använt endast 2 arbetare, bleve skyldig tillämpa lagen under förstnämnda år (exemplet hänför sig till bestämmelsen i propositionens lagförslag att lagen skulle vara tillämplig på rörelse, i vilken i regel användes minst tre arbetare).

Departementschefen har icke närmare yttrat sig angående tolkningen av uttrycket.

Förevarande spörsmål har emellertid upptagits i *motionerna* I: 418 och II: 797, vari anförts:

Bestämningen »i regel» bör icke tolkas så, att t. ex. torpare med skyldighet att utgöra ett eller annat dagsverke i veckan eller kvinnliga tjänare, som huvudsakligen äro sysselsatta med husligt arbete men dessutom deltaga i exempelvis mjölkningsgöromål, hänföras under lantarbetstidslagen eller inräknas i arbetarantalet.

I den proposition, nr 4, vari förslag till lag om arbetstidens begränsning framlades för 1919 års urtima riksdag, föreslogs i 1 §, att lagen skulle äga tillämpning å, bland annat, arbetsföretag, vari i regel flera än tre arbetare användes. Enligt 3 § i förslaget skulle det åligga arbetsrådet att avgöra, huruvidare visst arbete vore att hänföra till sådant, varå lagen ägde tillämpning. Tolkning av uttrycket »i regel» gjordes ej i propositionen.

Andra särskilda utskottet föreslog i utlåtande nr 1 höjning av nyssnämnda antal från tre till fyra men uttalade sig icke beträffande tolkningen av orden »i regel».

I en av chefen för arbetsrådet John Nordin författad kommentar till allmänna arbetstidslagen (»8-timmarslagen, redogörelse för tillämpningen av bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning under åren 1919—1932») har under 1 § behandlats bland annat spörsmålet om tolkningen av uttrycket »i regel flera än fyra arbetare».

I nämnda kommentar har anförts, bland annat:

Frågan om tolkningen av uttrycket »i regel flera än fyra arbetare» har blivit aktuell i åtskilliga fall, då det gällt att avgöra, huruvida lagen vore tillämplig å rörelser eller arbetsföretag, som bedrevs endast under vissa månader av året eller vilkas arbetarantal växlade i närheten av den föreskrivna gränsen.

I fall, då arbetarantalet växlat, har arbetsrådet i allmänhet sökt fastställa, vilket arbetarantal som kunde anses vara det normala eller för företaget typiska, samt förklarar lagen tillämplig eller icke tillämplig, allt eftersom berörda antal överstigit eller icke överstigit fyra. Om under mer än hälften av året flera än fyra arbetare använts, har lagen ansetts tillämplig. Om arbetarantalet endast under mindre än hälften av året överstigit fyra, har företaget oftast förklarats undantaget från lagens tillämpning; stundom har arbetsrådet emellertid även i dylika fall ansett lagen tillämplig. I ett fall har arbets-

rådet ansett, att ett företag under viss del av året vore underkastat lagens bestämmelser men under återstoden av året vore undantaget från lagens tillämpning. I ett fall har lagen förklarats äga tillämpning å en rörelse, vari fem arbetare användes till arbete för arbetsgivarens räkning men aldrig mer än fyra personer *samtidigt* voro i arbete.

Enligt utskottets förslag skall lagen bliva tillämplig för såvitt i den rörelse, varom fråga är, »i regel användas flera än fyra arbetare». Samma bestämmelse återfinnes i 1 § av gällande allmänna arbetstidslag. Av redogörelsen här ovan framgår, att innebörden av nämnda uttryck i fall, då tvekan därom uppstår, tolkas av arbetsrådet. I sådant hänseende har inom arbetsrådet utbildat sig en praxis, som på ett lämpligt sätt fullständigar lagens regler på detta område.

Utskottet.

Jämväl enligt det nu föreliggande lagförslaget skall det tillkomma arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå lagen äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare. Under ärendets beredning har framhållits, att tvekan rörande tolkningen av lagens bestämmelse om visst arbetarantal kan förväntas oftare uppstå vid jordbruket än inom industrien. Därvid har bland annat det spörsmålet tilldragit sig uppmärksamhet, i vad mån ett antal torpare, som utgöra allenast ett eller ett par dagsverken i veckan, skola anses motsvara en eller flera i rörelsen helt använda arbetare. Beträffande detta spörsmål synes arbetsrådet böra tillämpa en sådan beräkning, att å ena sidan användandet av arbetskraft av nyss angiven beskaffenhet icke försvåras men att å andra sidan jordägarna icke uppmuntras att för att komma utanför lagens tillämpning i stället för arbetare med daglig tjänstgöring använda arbetare, som arbeta endast ett par dagar i veckan.

*

I andra stycket av 1 § hava angivits vissa slag av arbeten, vilka skola undantagas från lagens tillämpning, nämligen a) arbete, som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande; b) arbete med skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning samt skogsarbete, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning av arbetare, som icke är fast anställd i rörelsen; c) husligt arbete; samt d) arbete som bedrives av staten.

Beträffande undantaget under a) må hänvisas till vad departementschefen därom yttrat i nedanintagna anförande till statsrådsprotokollet i samband med uttalande angående undantaget under b).

I fråga om undantaget under b) må erinras, att de sakkunniga föreslagit undantag för »arbete som i regel utföres mot ackordsersättning». De sakkunnigas motivering härtill har återgivits å sid. 66—67 i propositionen. Vad yttrandena över sakkunnigbefätkandet innehålla härom återfinnes å sid. 68—69 i propositionen.

Socialstyrelsen har anfört:

För undantaget beträffande ackordsarbete finnes endast ett bärande skäl, nämligen omöjligheten i vissa fall för arbetsgivaren att kontrollera arbetstiden. Det därav föranledda undantaget borde emellertid, efter mönster av arbetarskyddslagen och allmänna arbetstidslagen, inskränkas till arbete, som utfördes under sådana förhållanden, att det ej kunde anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande. Från arbetarskyddssynpunkt vore arbetstidsbegränsning för ackordsarbete särskilt välmotiverad, då sådant arbete vanligen forcerades mer eller mindre. Därjämte vore undantagsbestämmelsen icke tillfredsställande preciserad och kunde befaras giva anledning till missbruk.

Arbetsrådet har yttrat:

Arbetsrådet funne det principiellt betänkligt att låta avlöningsformen vara avgörande för frågan om lagens tillämplighet. Dessutom komme bestämmelsen med sin vaga avfattning att inbjuda till missbruk och försvåra kontrollen av lagens efterlevnad. Lämpligast vore måhända att i princip lägga ackordsarbeten under lagen men låta arbetsrådet meddela dispens i särskilda fall. I varje fall borde det övervägas, om skäl verkligen föreläge att låta undantaget omfatta även statare och andra fast anställda arbetare. Därest det skulle befinnas, att behovet av undantag endast gällde arbete, som utfördes under kortare tid av tillfälligt anställd personal och mot ackordsersättning, borde stadgandet avfattas i enlighet därmed.

Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har däremot be-tecknat det som en förutsättning bland andra för genomförandet av sakkunnigförslagets arbetstidsbestämmelser, att ackordsarbete fölle utanför regleringen. Yttrandet har biträttas av *länsstyrelsen i Uppsala län*.

Departementschefen har anfört:

Undantaget beträffande arbete, som i regel utföres mot ackordsersättning, saknar direkt motsvarighet i allmänna arbetstidslagen. Mot förslaget i denna del har från vissa myndigheters sida anförts, att det vore principiellt betänkligt att — i motsats till vad som gällde enligt allmänna arbetstidslagen — låta avlöningsformen avgöra frågan om lagens tillämpning, ävensom att för förslaget talade ett enda skäl, nämligen svårigheten för arbetsgivaren att beträffande dylika arbeten kontrollera arbetstiden, vilket skäl emellertid icke borde föranleda annat undantag än beträffande sådant arbete som arbetsgivaren icke kunde åläggas att kontrollera. Det har vidare framhållits, att missbruk kunde befaras, om undantagsbestämmelsen gäves den föreslagna formen, samt att undantaget i varje fall icke kunde få omfatta statare och andra fast anställda arbetare. — Vad sålunda anförts synes mig utgöra vä-gande skäl för att icke upptaga bestämmelsen i oförändrad form. Däremot torde risk för missbruk knappast föreligga, därest ifrågavarande undantag utbytes mot dels ett undantag, efter mönster av allmänna arbetstidslagen, för arbete, som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess utförande, och dels ett undantag för sådant ackordsarbete av vissa oftare förekommande slag, som utföres av andra än företagens fast anställda arbetare. I den senare undantagsbestäm-melsen torde därvid böra innefattas arbete med skötsel och upptagning av

rotfrukter, dikning och skogsarbete. Möjligen andra förekommande fall, vilka böra därmed jämföras, torde kunna vinna beaktande dispensvägen.

I *motionerna* I: 418 och II: 797 har yrkats, att orden »av arbetare som icke är fast anställd i rörelsen» måtte utgå ur lagtexten.

Till stöd härför har andragits:

Det synes vara olämpligt att göra lagen tillämplig på arbeten, som utföras mot ackordsersättning av fast anställda arbetare. Härigenom skulle nämligen lagen komma att gälla för skogsarbetarna vid de skogsbruk, som drivas i samband med jordbruk, vilka arbetare i stor utsträckning kunna betrakta sig såsom fast anställda. En sådan utvidgning av lagen skulle ofelbart föranleda att de nämnda skogsarbetarnas anställningsform ändrades, vilket givetvis icke skulle vara till deras förmån. Om lagen genomfördes med den föreslagna bestämmelsen, som här påtalats, i oförändrad form, skulle ett stort antal skogsarbetare tillfogas en direkt skada.

Med hänsyn därtill att det stöter på särskilda svårigheter och under-Utskottet. stundom även praktiska omöjligheter att inordna ackordsarbete, som regel- mässigt förekommer inom jordbruket — avseende skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning samt skogsarbete — under fasta arbetstidsregler, finner utskottet i likhet med departementschefen, att undantag från tillämpningen av förevarande lag bör göras för sådant arbete. Skäl hava emellertid icke anförts, som enligt utskottets åsikt motivera den i departementschefens förslag gjorda inskränkningen, vilken innefattas däri, att undantaget föreslagits tillämpligt allenast beträffande arbetare, som icke är fast anställd i rörelsen. Med hänsyn härtill får utskottet tillstyrka den lydelse av undantaget under b), som föreslagits i *motionerna* I: 418 och II: 797.

Beträffande undantaget under a) har utskottet intet att erinra.

*

Beträffande undantaget under c) (husligt arbete) hava *de sakkunniga* an- fört:

Undantaget syftar närmast på sådana i lantbrukshushåll sysselsatta tjä- nare, i regel kvinnliga, vilka, ehuru de uteslutande eller huvudsakligen utföra husligt arbete, likväl äro anställda i och för jordbruksdriften och alltså i rörelsen. Tjänare, som äro anställda i lantbrukarens och hans familjs per- sonliga hushåll, falla utanför lagen, enär de icke hava sin verksamhet i själva jordbruksrörelsen, någon dess binäring etc. De falla jämväl utanför all- männa arbetstidslagen, enär privata hem och hushåll icke äro rörelse eller särskilda arbetsföretag i sistnämnda lags mening.

Socialstyrelsen har framhållit, att undantaget för husligt arbete icke av de sakkunniga motiverats och syntes tämligen opåkallat.

Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att det tydligare borde angivas vilka arbetare som vore undantagna från lagens till- lämpning, exempelvis om och när en kvinnlig tjänare, som utförde mjölk- ningsarbete och särskilt under sommarhalvåret i stor utsträckning deltog i jordbruksarbetet, fölle under lagens bestämmelser. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har biträtt detta yttrande.

Departementschefen har anfört:

Undantaget för husligt arbete syftar enligt de sakkunnigas motivering närmast på sådana i lantbrukshushåll sysselsatta tjänare, i regel kvinnliga, vilka, ehuru de uteslutande eller huvudsakligen utföra husligt arbete, likväl äro anställda i och för jordbruksdriften. Med hänsyn till svårigheten att, åtminstone i flertalet fall, i arbetstidshänseende skilja nu ifrågavarande kategori från tjänare, som äro anställda i lantbrukarens och hans familjs personliga hushåll — vilka falla utanför den föreslagna lagen, enär de icke äro anställda i rörelsen — har undantaget, mot vilket erinran allenast framställt av socialstyrelsen, syntts böra upptagas i departementsförslaget.

I förevarande sammanhang må erinras om det i motionerna I: 418 och II: 797 gjorda uttalandet (se ovan sid. 20) att kvinnliga tjänare, som huvudsakligen vore sysselsatta med husligt arbete men dessutom deltog i exempelvis mjölkningsgöromål, icke borde hänföras under lantarbetstidslagen.

Utskottet. Mot förslaget att från lagens tillämpning undantaga husligt arbete har utskottet intet att erinra.

Spörsmålet huruvida och i vad mån tjänare, vilka vid sidan av det husliga arbetet i viss utsträckning deltaga jämväl i sådant arbete, som hör under lagen, skola vara underkastade lagens regler synes icke kunna lösas genom direkt föreskrift i densamma. Avgörandet härutinnan torde böra överlämnas till arbetsrådets praxis. Härvid bör enligt utskottets mening tillses, att svårigheter icke komma att förorsakas jordbrukare att använda tjänare, som huvudsakligen är anställd för och jämväl utför husligt arbete, i viss utsträckning även i jordbruksarbetet.

*

I fråga om det under d) upptagna undantaget (arbete som bedrivs av staten) återfinnas i propositionen uttalanden av de sakkunniga å sid. 66, i yttrande av lantbruksstyrelsen å sid. 68 samt av departementschefen å sid. 70.

Utskottet. Utskottet finner på denna punkt icke anledning till erinran.

*

Under rubriken allmänna synpunkter beträffande lagförslaget har ovan (sid. 11—17) behandlats spörsmålet huruvida djurskötseln skulle inbegripas under lagens tillämpning.

I *motionerna* I: 418 och II: 797, vari yrkats, att så icke skall bliva fallet, har föreslagits, att vid andra stycket av 1 § enligt propositionens förslag måtte fogas en punkt e), upptagande »arbete som innefattar djurskötsel».

Utskottet. I detta utlåtande har utskottet tidigare (sid. 16) utvecklat de skäl, som föranlett utskottet att tillstyrka, att djurskötsel icke måtte inbegripas under lagens tillämpning. I överensstämmelse med denna ståndpunkt föreslår utskottet, att bland de undantag från lagens tillämpning, som skola angivas i

1 § andra stycket, måtte upptagas en punkt e) av det innehåll, som föreslagits i motionerna I: 418 och II: 797.

2 §.

2 § motsvarar i huvudsak samma paragraf i allmänna arbetstidslagen och anger de undantag från lagens tillämpning, som vad angår vissa i arbetet deltagande föranledas av deras personliga ställning eller arten av deras anställning.

Innehållet i de sakkunnigas förslag har återgivits å sid. 71—73 i propositionen.

I fråga om överordnade befattningshavare hava *de sakkunniga* föreslagit, att som arbetare ej skall räknas »lantbruksinspektor eller annan befattningshavare med uppgift att leda och fördela arbetet».

I *yttrandena* har *socialstyrelsen* i stället för uttrycket »befattningshavare med uppgift att leda och fördela arbetet» förordat allmänna arbetstidslagens formulering »befattningshavare i överordnad ställning». Sistnämnda uttryck hade av arbetsrådet i enlighet med arbetstidskommitténs motivering tolkats så, att från lagens tillämpning uteslutits endast sådana överordnade befattningshavare, som icke alls eller endast undantagsvis deltog i arbetet.

Jämväl *arbetsrådet* har förordat allmänna arbetstidslagens formulering, vilken enligt rådets mening bättre återgäve vad som enligt de sakkunnigas motivering åsyftats med bestämmelsen.

Landsorganisationen och svenska *lantarbetareförbundet* hava uttalat, att formuleringen »befattningshavare med uppgift att leda och fördela arbetet» vore alltför vid och obestämd. Med »uppgift» borde här icke förstås ett endast tillfälligt uppdrag utan en anställning såsom arbetsledare. I stället har föreslagits formuleringen »befattningshavare, som är anställd att såsom arbetsgivarens ställföreträdare leda och fördela arbete, vilket utföres av honom underställd personal, och i vilket han icke annat än tillfälligtvis själv deltagar». Befattningshavare, som regelbundet deltagar i arbetet, borde där emot icke undantagas från lagens tillämpning, ehuru så skett i enstaka fall i arbetsrådets praxis.

Departementschefen har anfört:

Med hänsyn till vad i *yttrandena* anförts har stadgandet i departementsförslaget jämkats till närmare överensstämmelse med allmänna arbetstidslagen. Härigenom synas i huvudsak de synpunkter hava blivit beaktade, som av *landsorganisationen* och svenska *lantarbetareförbundet* anförts på frågan om undantaget för överordnad personal.

I *motionen* II: 798 har hemställts, att utskottet måtte i sin motivering tydligt ange, att från lagens tillämpning äro undantagna förmän (trädgårdsmästare).

Till stöd för denna hemställan har anförts, bland annat:

Enligt § 2 undantages från lagens tillämpning befattningshavare i överordnad ställning. Beträffande i handelsträdgårdar anställda förmän (trädgårdsmästare) torde det emellertid vara nödvändigt, att i motiveringen (om ej i lagtexten) preciseras att den omständigheten att denne deltagar i arbete ej för honom in under lagens bestämmelser. Han har obestriddligen uppgiften att leda och fördela arbetet, men detta är av den art, att han bland annat som instruktör nödgas själv deltaga, varjämte han som försäljare ofta måste på övertid utföra försäljningsarbete.

Beträffande den tolkning arbetsrådet givit åt motsvarande bestämmelse i 2 § av allmänna arbetstidslagen — enligt vilken såsom arbetare ej räknas »verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning» — har i den förut omnämnda kommentaren till 8-timmarslagen anförts, bland annat:

Till befattningshavare i överordnad ställning hava av arbetsrådet hänförts föreståndare, verkmästare och förmän inom olika verksamhetsområden, allt under förutsättning att de icke eller endast undantagsvis deltaga i det av dem ledda arbetet. I enstaka fall hava hit även räknats befattningshavare, vilka på ett mera regelbundet sätt deltagit i arbetet men vilkas huvudsakliga uppgift varit att leda arbetet för ett större antal arbetare. Såsom exempel må nämnas vissa verkstadsföreståndare hos en större skrädderifirma, vilka under sammanlagt omkring en tredjedel av sin arbetstid utförde sömnadsarbete i likhet med övriga arbetare å firmans verkstäder men i övrigt verkställde inriktning samt ombesörjde inköp av material o. d.

Däremot har arbetsrådet i ett stort antal fall förklarat, att vissa befattningshavare, vilka uppgivits intaga en överordnad ställning, äro att enligt lagen räknas såsom arbetare. I de flesta hithörande fall hava framställningarna avsett förmän (maskinmästare, förste maskinister, övermontörer m. fl.), som regelbundet deltaga i arbetet, eller tillskärare hos mindre skrädderifirmor, vilka under större delen av veckan utföra sömnadsarbete i likhet med övriga arbetare.

Utskottet. Förevarande paragraf i propositionens lagförslag överensstämmer nära med motsvarande stadgande i allmänna arbetstidslagen. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot förslaget i denna del.

Med anledning av yrkandet i motionen II: 798 att det tydligt måtte uttalas, att förmän (trädgårdsmästare) skola vara undantagna från lagens tillämpning, vill utskottet framhålla, att det liksom beträffande allmänna arbetstidslagen enligt utskottets mening måste anförtros åt arbetsrådet att träffa avgörande, huruvida en person på grund av bestämmelserna i paragrafen skall anses såsom arbetare eller icke. Arbetsrådet kommer därvid att pröva, huruvida den person, varom fråga är, verkligen har till sin huvudsakliga uppgift att leda arbetet, oavsett om han i någon utsträckning själv deltagar i arbetet.

3 §.

3 § i sakkunnigmajoritetens förslag överensstämmer i huvudsak med samma paragraf i allmänna arbetstidslagen och innehåller föreskrifter där-

om, att arbetsrådet på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vilkens rätt beröres av arbetet, hade att *dels* i vissa fall med rättsligt bindande verkan avgöra frågor rörande lagens tillämpning och *dels* i andra fall avgiva utlåtanden i sådana frågor.

Avgöranden av förstnämnda slag skulle tillkomma arbetsrådet — utöver vad som gäller enligt allmänna arbetstidslagen — beträffande spörsmålet, huruvida arbetare, som sysselsattes med djurskötsel, borde inräknas bland ett företags arbetare vid avgörande, om lagen ägde tillämpning å företaget.

I konsekvens med den ståndpunkt beträffande lagens tillämpning å djurskötsel, som intagits i herrar Anderssons och Johanssons reservation, upptager denna reservation i 3 § icke såsom föremål för arbetsrådets avgörande frågor huruvida djurskötare borde inräknas i arbetarantalet.

Departementschefen har anfört:

Då departementsförslaget inbegriper djurskötsel under lagens tillämpning, har däri icke upptagits majoritetsförslagets stadgande om skyldighet för arbetsrådet att avgöra, om djurskötare skulle inräknas i arbetarantalet. I majoritetsförslaget hava därjämte ändringar vidtagits varigenom detsamma i formellt hänseende bringas till närmare överensstämmelse med allmänna arbetstidslagen.

I *motionerna* I: 418 och II: 797 har föreslagits, att i paragrafens första stycke måtte införas majoritetsförslagets stadgande om skyldighet för arbetsrådet att avgöra, om djurskötare skall inräknas i arbetarantalet.

Enligt utskottets förslag skall arbete med djurskötsel undantagas från lagens tillämpning. Vid beräkning enligt 1 § första stycket av det antal arbetare, som användes i rörelsen till arbete för arbetsgivarens räkning, skall emellertid inräknas även arbetare, som uteslutande eller huvudsakligen användes till arbete med djurskötsel. Utskottets ståndpunkt härutinnan föranleder därtill, att i 3 § bör införas ett stadgande av det innehåll, som föreslagits i *motionerna* I: 418 och II: 797.

Utskottet.

4 §.

Förevarande paragraf samt 5 § i propositionens lagförslag innehålla bestämmelser om ordinarie arbetstid, varmed förstås den längsta tid, under vilken arbetare i allmänhet får användas till arbete antingen enligt huvudreglerna eller med stöd av dispens.

För de förslag till arbetstidsreglering, som framlagts av de sakkunnigas majoritet (herrar Jeppsson, Carell och Löfvander), samt för de avvikelser därifrån, som förordats av reservanterna (herrar Andersson och Johansson) har redogörelse lämnats å sid. 75—80 samt 81—82 i propositionen. En sammanfattning härav har gjorts i departementschefens nedan intagna yttrande

beträffande 4 §. Vad remissyttrandena innehålla i fråga om förevarande spörsmål har återgivits å sid. 82—86.

Departementschefen har anfört bland annat:

I de sakkunnigas förslag till arbetstidsregleringens utformning ligger tyngdpunkten i begränsningen av årsarbetstiden, varmed här avses sammanlagda antalet arbetstimmar för en period av tolv månader, godtyckligt förlagd under året, sålunda icke avseende endast kalenderår eller på visst sätt bestämt arbetsår. Med hänsyn till här ifrågakvarande näringars behov av olika lång arbetstid under olika årstider har den kortaste tidrymd, för vilken en och samma arbetstid alltid kunde iakttagas, ansetts utgöra ett år. Årsarbetstiden föreslås i majoritetsförslaget till 2 600 timmar och i reservationen till 2 400 timmar; för kreatursskötare — vilka majoritetsförslaget lämnar helt utanför regleringen — föreslås dock i reservationen 2 640 timmar. — Årsarbetstiden finge emellertid icke fördelas under året efter gottfinnande utan med ett högsta timantal på varje vecka, vilket timantal varierade efter årstiderna på så sätt, att ett visst högsta timantal bestämts för varje vecka, vars första söckendag infölle i en viss angiven kalendermånad. Denna reglering innebure ett s. k. kalenderbundet system i motsats till det s. k. rörliga systemet för arbetstidsreglering, vid vilket arbetsgivaren hade större frihet att avgöra, hur årsarbetstiden skulle fördelas under året. Veckoarbetstidernas differentiering efter årstider går enligt förslaget längst beträffande jordbruk, dess binäringar och byggnadsarbete; majoritetsförslaget föreslår 46 timmar för vintern (december—februari), 51 timmar för övergångstiderna (mars, oktober, november) och 56 timmar för sommarhalvåret (april—september), och reservationen föreslår efter samma indelning respektive 41, 46 och 54 timmar. Beträffande trädgårdsskötsel är differentieringen dels valfri och dels mindre långt gående. Majoritetsförslaget upptager för trädgårdsskötsel 53 timmars veckoarbetstid, alternativt 50 timmar under vinterhalvåret och 56 timmar under sommarhalvåret, varemot reservationen föreslår respektive 48, 43 och 53 timmar. Reservationens förslag beträffande kreatursskötare upplager ingen differentiering av detta slag utan en veckoarbetstid av 56 timmar för hela året. — Icke heller veckoarbetstiden får fördelas alltför ojämnt mellan veckodagarna; regleringens yttersta gräns gäller arbetstiden per dygn, vilken enligt samtliga här berörda förslag utom vad angår kreatursskötare må uppgå till 10 timmar och enligt reservationens arbetstidsreglering för kreatursskötare icke må överstiga 8 timmar.

Majoritetsförslaget innehåller i två avseenden modifikationer av den nu angivna regleringen. Det föreslås nämligen rätt för arbetsgivaren att dels under 12 veckor av sommarhalvåret, vilka han själv äger välja, för vissa sådd- och skördearbeten uttaga ytterligare 3 timmar i veckan och dels att överflytta högst 30 timmar arbetstid, fördelad på visst föreskrivet sätt, från november eller december till februari eller mars följande år.

Jag kommer i det följande att var för sig upptaga frågorna om årsarbetstid i allmänhet, om veckoarbetstiden för jordbruk m. m. och trädgårdsskötsel, om arbetstid för djurskötsel, om dygnsarbetstid i allmänhet samt om den särskilda regeln angående rätt till överflyttning av arbetstid.

Vad först angår *årsarbetstiden* motiverar sakkunnigmajoriteten sitt förslag därutinnan endast med att åberopa, att detsamma något understiger årsarbetstiderna för olika landsdelar enligt 1935 års riksavtal (2 625—2 660 timmar). Reservationens förslag åter dikteras av en strävan att åstadkomma

största möjliga likställighet med arbetstiden inom industrien. Beträffande det praktiska genomförandet av bestämmelsen om årsarbetstid förmena de sakkunniga, att härför icke erfordrades någon fortlöpande kontroll genom journalföring eller dylikt utan endast iakttagande av veckoarbetstidens begränsning, arbetsfrihet å helgdagar samt riksavtalets bestämmelser om vissa årliga ledigheter. Skedde så skulle enligt vad de sakkunniga beräknat den föreslagna årsarbetstiden icke överskridas eller överskridas så obetydligt, att den överskjutande tiden borde kunna redovisas såsom övertid enligt de bestämmelser därom, som av de sakkunniga föreslagits. I yttrandena har framhållits, att journalföring eller annan fortlöpande kontroll likväl icke kunde undvaras därest en föreskrift om årsarbetstid infördes. Detta skäl har föranlett arbetsrådet att helt avstyrka förslaget om sådan föreskrift samt socialstyrelsen att föreslå bestämmelsens anknytning till ett från viss dag löpande arbetsår. — Vad sålunda anförts mot förslaget om årsarbetstid torde vara ofrånkomligt. Tillförlitlig och lättillgänglig uppgift om den under det förflutna året uttagna arbetstiden är uppenbarligen erforderlig icke blott ur kontrollsynpunkt utan även såsom ledning för arbetsgivaren vid tillämpningen av de uppställda reglerna. Utan en sådan uppgift kan arbetsgivaren nämligen icke avgöra, om han vid en viss tidpunkt äger uttaga all den arbetstid som faller inom ramen för veckoarbetstiderna, med iakttagande jämväl av nämnda ledigheter, eller om ett utnyttjande av hela denna arbetstid innebär ett överskridande av den ordinarie arbetstiden för år och sålunda är medgivet endast i den mån outtagen övertid därtill förslår. Enär en föreskrift om journalföring av den omfattning, som därvidlag skulle erfordras, torde vara svårgenomförbar, bör det övervägas, huruvida icke bestämmelsen om årsmaximum kan undvaras och förslagets regler om vecko- och dygnsarbetstid vara tillfyllest. Då för veckoarbetstidens reglering valts det kalenderbundna systemet, har därmed i själva verket fastslagits ett årsmaximum, låt vara något varierande år från år, nämligen summan av den längsta tillåtna arbetstiden för envar av årets veckor. Det synes icke föreligga något hinder för att genom avvägning av de olika veckoarbetstiderna nå den arbetsstidsstandard, som för varje fall anses önskvärd. Under sådana förhållanden finner jag icke skäl föreslå särskilda bestämmelser angående årsarbetstid.

Veckoarbetstiderna enligt såväl majoritetsförslaget som reservationen hava icke motiverats på annat sätt än som grund för lämplig fördelning mellan årstiderna av de årsarbetstider de båda förslagen från sina olika utgångspunkter förordat. I yttrandena har socialstyrelsen uttalat tvivel om att den därvidlag eftersträvade anpassningen efter de olika årstidernas behov vore tillräckligt smidig och för sin del i stället förordat en form av det rörliga systemet, byggt på ett av arbetsgivaren uppgjort arbetstidsschema för ett år i sänder. I frågan huru långt arbetstidsbegränsningen beträffande jordbruket borde och kunde gå har i yttrandena — närmast med anknytning till förslagen om årsarbetstider — från arbetsgivarhåll hävdats, att en minskning under de i riksavtalet fastställda tiderna icke vore ekonomiskt genomförbar, samt av socialstyrelsen och (med visst förbehåll) lantbruksstyrelsen majoritetsförslaget förordats. Från arbetarhåll har reservationen biträttts. — Socialstyrelsens förslag om regleringens ersättande i denna del med ett förfarande med arbetstidsschema drabbas väl icke direkt av huvudskälet mot ett rörligt system, nämligen behovet av journalföring, enär denna kan ersättas av schemat, men om dettas upprättande gäller på det hela taget detsamma som

om journalföringen, nämligen att ett åläggande därom skulle te sig främmande och alltför maktpåliggande för en stor del av de företagare, varom här vore fråga. Tillvägagångssättet med schema förefaller emellertid praktiskt lämpligt för många företag och bör kunna komma till användning i dispensfall. Vad härefter angår arbetstidsminskningens omfattning har, såsom framhållits i den allmänna motiveringen, för mig en huvudsynpunkt på det föreliggande förslaget varit önskemålet att så långt möjligt ernå likställighet i arbetstidshänseende mellan jordbrukets och industriens arbetare. Ur denna synpunkt har jag ansett mig böra i princip tillstyrka reservanternas förslag vad angår maximitidernas utmätande. I enlighet med vad här anförts angående utslutandet av bestämmelser om årsarbetstid bör den sålunda valda principen bli vägledande vid fastställandet av veckoarbetstider. Då vad reservanterna därutinnan föreslagit genomsnittligt i stort sett motsvarar regleringen enligt allmänna arbetstidslagen och då samma veckoarbetstiders inbördes avvägning i huvudsak synes vara lämplig, hava reservationens veckoarbetstider för jordbruk, dess binärningar och byggnadsarbete upptagits i departementsförslaget. I den mån en sådan med årstiderna växlande arbetstid i särskilda fall icke erfordras inom vissa binärningar till jordbruk eller för byggnadsarbete, som faller under denna lag, torde härav påkallade avvikelser böra medgivas genom dispens av arbetsrådet.

Beträffande regleringen för *trädgårdsskötsel* har från företagare inom näringen framkommit önskemål att arbetstiden fastställdes för tvåveckorsperioder och icke för perioder om endast en vecka, varigenom skulle möjliggöras, att arbetarna lagvis varannan vecka utförde arbeten med vattning samt eldning och luftning av växthus på lördagar och söndagar. Då denna anordning förefaller lämplig, anser jag mig kunna biträda vad sålunda föreslagits. Med utgångspunkt från reservationens veckoarbetstider även vad avser trädgårdsskötsel upptager departementsförslaget därför för denna näring en begränsning av arbetstiden för tvåveckorsperioder till 96 timmar, alternativt 86 timmar under vinterhalvåret och 106 timmar under sommarhalvåret. Ett från arbetsgivarhåll framhållet behov av en mera långt driven differentiering av arbetstiden med hänsyn till olika företags specialiteter och därmed på skilda tider infallande högsäsong torde däremot böra tillgodoses genom dispens. Vad slutligen Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anført därom, att arbetstidsregleringen för självständig trädgårdsskötsel borde gälla även trädgårdsskötsel i samband med jordbruk, torde icke böra föranleda ändring i den vid denna lagstiftning i övrigt följda grundsatsen att näring bör följa reglerna för huvudnäringen.

Även i reservationens arbetstidsreglering för *djurskötsel* ligger tyngdpunkten i bestämmelsen om årsmaximum. Då reservanternas anse sig icke kunna undgå att föreslå detta något högre än för andra arbetare, hava arbetarna inom djurskötseln enligt deras förslag kompenserats med en kortare arbetstid för dygn, 8 timmar mot 10 timmar för övriga arbetarkategorier. Den i detta sammanhang föreslagna veckoarbetstiden, 56 timmar, innebär däremot ingen begränsning utöver den som ligger i föreskriften om längsta dygnarbetstid och saknar självständig betydelse. Socialstyrelsen har i sitt yttrande skisserat ett förslag, baserat på 10 timmars dygnarbetstid samt en något längre årsarbetstid än reservationens, 2 800 timmar. Det antydes, att för kontrollens skull årsarbetstiden kunde uppdelas på kortare perioder, exempelvis 4-veckorsperioder à 216 timmar. Från arbetarhåll har föreslagits ändring i reservanternas förslag såtillvida, att de 240 timmar, var-

med kreatursskötarnas årsarbetstid överstege övriga arbetares, skulle anses som övertid att uttagas å sön- och helgdagar; av sistnämnda dagar skulle var tredje vara fri. — Samtliga dessa förslag torde i huvudsak drabbas av vad förut sagts om svårigheten att genomföra bestämmelser om årsmaxima. Arbetstidsregleringen torde jämväl för djurskötare böra anknytas till kortare perioder, varvid, av liknande skäl som de vilka förut anförts i fråga om arbetstiden inom trädgårdsskötseln, torde kunna väljas tvåveckorsperioder. Vid övervägande av å ena sidan behovet av en längre genomsnittsarbetstid för djurskötseln än för annat jordbruksarbete och å andra sidan betydelsen av en utjämning av skillnaden i arbetsförhållanden mellan nu ifrågavarande och övriga arbetargrupper inom jordbruket har jag ansett mig kunna förorda en arbetstid för djurskötare å 108 timmar för en tid av två veckor, vilken arbetstid motsvarar den i socialstyrelsens nyssnämnda förslag beräknade arbetstiden för 4-veckorsperioder samt för övrigt överensstämmer med den av mig för övriga jordbruksarbetare föreslagna arbetstiden under sommarhalvåret. Vad angår djurskötares arbetstid för dygn, torde med hänsyn till under utredningen yppade svårigheter att nedbringa densamma begränsningen därvidlag icke sättas lägre än till 9 timmar. — Skulle en vanlig lantarbetare tillfälligtvis användas uteslutande till djurskötsel kortare tid än två veckor, torde det utan att särskilda bestämmelser härom meddelas framgå, att veckoarbetstiden i sådant fall icke må överstiga hälften av den för två veckor föreskrivna, d. v. s. 54 timmar. Även i ett dylikt fall får enligt förslaget dygnsarbetstiden icke överstiga 9 timmar.

Arbetstidsbegränsningen för *dygn* har med undantag för djurskötsel genomgående föreslagits till 10 timmar. Mot förslagen i denna del har i allmänhet ingen särskild invändning framställts; dock har gjorts gällande av hushållningssällskapet i Jämtlands län, att tiden under sådd och skörd vore otillräcklig, särskilt i Norrland, samt av länsstyrelsen och hushållningssällskapet i Norrbottens län, att så vore fallet under jordbrukets korta arbetsäsong i övre Norrland. Här berörda förhållanden torde dock icke böra förändra ändring i den generella regeln men hava i departementsförslaget vunnit beaktande på det sätt, att i 10 § 2 mom. föreslagits befogenhet för Konungen att meddela dispens beträffande viss del av landet, där lagens tillämpning skulle medföra särskilda svårigheter.

Beträffande frågan om överflyttning av arbetstid hänvisas till vad som därom anförts under 5 §.

Vid förevarande paragraf hava åtskilliga yrkanden framställts i *motionerna*.

Beträffande arbete, som avses i 1 § under 1) har i motionerna I: 418 och II: 797 yrkats ändring i propositionens lagförslag i fråga om arbetstidssummorna per vecka till överensstämmelse med sakkunnigmajoritetens förslag, d. v. s. respektive 46, 51 och 56 timmar. Vidare har med hänsyn till det obestridliga behovet av längre arbetstid särskilt under tiden för sådd och skörd föreslagits rätt för arbetsgivaren att under tolv veckor under tiden april—september förlänga den ordinarie veckoarbetstiden med högst 2 timmar eller således till 58 timmar. Det förslag till 4 §, som framlagts i motionerna, upptager — med hänsyn till att djurskötsel enligt mo-

tionärernas mening icke bör underkastas lagens tillämpning — icke, såsom fallet är med propositionens lagförslag, bestämmelser om arbetstid för djurskötare.

Vidkommande trädgårdsskötsel har i motionerna I: 418 och II: 797 förordats sakkunnigmajoritetens förslag, anpassat efter tvåveckorsperioder, d. v. s. 106 timmar för två veckor i följd eller ock vad angår veckor, vilkas första söckendag infaller under tiden april—september, 112 timmar, därest arbetstiden under året i övrigt begränsas till högst 100 timmar för två veckor i följd.

I motionen II: 798 har yrkats, att 4 § 2 mom. måtte givas den avfattning, att arbetstiden under april—september utsträcker till 112 timmar under två veckor.

I motionen II: 800 har hemställts, att 4 § 2 mom. måtte ändras därhän, att 106 timmars arbetstid för två veckor i följd tillåtes i stället för 96 timmar, som upptagits i propositionens förslag.

Utskottet. I fråga om principerna för den tekniska anordningen av en arbetstidsreglering för jordbruk och trädgårdsskötsel tillstyrker utskottet det förslag, som framlagts i propositionen. Beträffande arbetstidens längd har utskottet, på sätt ovan anförts, givit sin anslutning till de förslag, som föreligga i motionerna I: 418 och II: 797. Veckoarbetstiden föreslås sålunda beträffande jordbruk, dess binäringar och byggnadsarbete till respektive 46, 51 och 56 timmar under de olika tidsperioderna samt i fråga om trädgårdsskötsel till 106 timmar för två veckor i följd eller ock vad angår veckor, vilkas första söckendag infaller under tiden april—september, 112 timmar, därest arbetstiden under året i övrigt begränsas till högst 100 timmar för två veckor i följd. Dygnsarbetstiden föreslås liksom i propositionens förslag till högst 10 timmar.

Med hänsyn till det obestriddiga behovet av längre arbetstid särskilt under tiden för sådd och skörd föreslår utskottet, i enlighet med yrkanden i motionerna I: 418 och II: 797, rätt för arbetsgivaren att under högst tolv veckor under tiden april—september utsträcka den ordinarie veckoarbetstiden med 2 timmar eller således till 58 timmar.

Då utskottet avstyrkt, att djurskötsel inbegripes under lagen, följer härav, att de bestämmelser om arbetstid beträffande djurskötsel, som intagits i propositionen, böra utgå ur lagen.

5 §.

I majoritetsförslagets 6 § 1 mom. har föreslagits en modifikation av veckoarbetstidens angivna reglering såtillvida att arbetsgivare för veckor, vilkas första söckendag infaller i februari eller mars, må under högst 3 perioder, vardera omfattande 2 veckor, uttaga ytterligare 2½ eller 5 timmar i veckan,

under förutsättning att motsvarande förkortning av arbetstiden ägt rum under de veckor, vilkas första söckendag infallit i november eller december året förut. Det har föreslagits skyldighet för arbetsgivare, som ville begagna den sålunda medgivna rätten, att senast den 1 november det år förkortningen skulle äga rum på arbetsstället anslå ett arbetstidsschema, angivande tiden för och omfattningen av arbetstidens förkortning respektive förlängning. — De sakkunnigas skäl för nämnda förslag hava återgivits å sid. 80—81 i propositionen.

I reservation av herrar Andersson och Johansson har anförts, att en sådan rätt till överflyttning av arbetstid icke vore av behovet påkallad.

Vad som anförts i remissyttrandena beträffande nu ifrågavarande spörsmål återfinnes å sid. 86—87 i propositionen.

I majoritetsförslagets 6 § 2 mom. och reservationens 9 § har föreslagits befogenhet i två fall för arbetsrådet att meddela dispens från huvudreglernas tillämpning; så skulle kunna ske i allmänhet, när det funnes av synnerliga skäl påkallat, och eljest om det av uttalanden från arbetarorganisationer eller annorledes framginge, att det stora flertalet arbetare, som skulle beröras av undantaget, funne detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom komme att oskäligt utsträckas.

Förslaget motsvarar två av de fem dispensreglerna i allmänna arbetstidslagen (5 §), beträffande det förstnämnda, allmänna fallet dock med den olikheten, att därför enligt nämnda lag erfordras, att eftergiften påkallas till undvikande av allvarligt missförhållande. Allmänna arbetstidslagens tre övriga dispensfall sakna direkta motsvarigheter i förslaget, nämligen eftergifterna för arbete, som är beroende av årstid eller väderlek eller eljest av växlande längd, för visst skiftarbete på söndagar samt för arbete, som fortgår under kortare tid eller medför ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse.

De sakkunniga hava framhållit, att i förslaget den allmänna dispensregeln givits större räckvidd än i allmänna arbetstidslagen av det skälet, att förslaget icke upptog några direkta motsvarigheter till allmänna arbetstidslagens sistnämnda tre dispensfall. De sakkunniga hölle före, att det numera borde kunna överlämnas åt arbetsrådet att utan närmare anvisningar i lagtexten bedöma, när sådant fall kunde anses föreligga, att eftergifter från huvudreglerna borde komma i fråga, ävensom på vad sätt eftergifterna borde gestaltas. Med den av de sakkunniga föreslagna formuleringen syntes det icke finnas anledning antaga annat, än att bestämmelsen skulle komma till varsam användning.

Arbetsrådet har anmärkt, att dess möjlighet att meddela eftergift alltför snävt begränsats genom föreskriften, att densamma skulle vara av synnerliga skäl påkallad. Rådets motsvarande befogenhet enligt allmänna arbetstidslagen vore betydligt mera vidsträckt. Eftergift borde kunna med-

delas »av särskilda skäl» eller »med hänsyn till särskilt förhållande», möjligen därjämte, i likhet med vad i allmänna arbetstidslagen medgäves, i vissa särskilda, närmare angivna fall.

Departementschefen har anfört:

Bestämmelsen om möjlighet att överflytta arbetstid har i yttrandena föreslagits utvidgad att avse vissa andra årstider, inom vilka för olika trakter eller arbetsområden liknande förskjutningar vore önskvärda. Arbetsrådets majoritet avstyrker däremot bestämmelsen såsom alltför invecklad och svårtillämpad; det behov, som därmed avsåges, borde enligt arbetsrådets mening tillgodoses i form av dispens. — Till vad arbetsrådet sålunda anfört vill jag ansluta mig, så mycket hellre som dispensförfarandet i allt fall torde böra tillämpas för tillgodoseende av andra önskemål om förskjutning av arbetstid.

I det föregående har jag i åtskilliga fall med anledning av befarade tillämpningssvårigheter hänvisat till möjligheten att erhålla dispens. Sådan hänvisning har skett vid behandling av spörsmålen om lagens tillämpning med hänsyn till företagens storlek, om dess tillämpning å ackordsarbete, om modifikation av huvudreglerna med stöd av arbetstidsschema, om arbetstiden inom vissa binärningar till jordbruk eller byggnadsarbete, om särskilda säsongbestämmelser för trädgårdsföretag, om dygnarbetstiden i landsdelar med kort jordbrukssäsong samt om rätt till överflyttning av arbetstid mellan olika årstider. Redan härav framgår, att utformningen av den föreslagna lagens dispensbestämmelser måste tillmätas en synnerligen stor betydelse. I detta hänseende torde det få anses, att den dispensbeviljande myndigheten, arbetsrådet, givits en vittgående befogenhet redan i de sakkunnigas förslag, enligt vilket arbetstiden finge anordnas på annat sätt eller utsträckas längre än enligt huvudregeln, då »synnerliga skäl» så påkallade. Emellertid har arbetsrådet funnit den föreslagna befogenheten alltför begränsad och förordat, att för dylik dispens borde krävas allenast »särskilda skäl» eller liknande.

I fråga om dispens torde böra särskiljas å ena sidan de fall, där den genomsnittliga arbetstiden enligt huvudregeln icke behöver överskridas utan endast fördelas på annat sätt mellan årstider, veckor, dygn eller andra perioder, och å andra sidan de fall, där ett överskridande av den genomsnittliga arbetstiden påkallas. Vad förstnämnda fall angår, torde en mycket vittgående regel kunna uppställas, varemot för sistnämnda fall sakkunnigförslagets strängare krav synas böra upprätthållas. Det lär nämligen stå i god överensstämmelse med departementsförslagets förutnämnda huvudsyfte om likställighet med industrien vad avser den genomsnittliga arbetstiden, att strängare villkor för dispens uppställas först då fråga är om överskridande av denna tid, medan en annan fördelning av arbetstiden mellan olika perioder må kunna tillåtas så snart skäl därtill förebringas. I enlighet härmed hava i 1 och 2 mom. av departementsförslagets 5 § införts särskilda regler för dessa fall. Då den fördelning av den ordinarie arbetstiden, som stadgas i 4 §:s huvudregel, sker inom ramen av kalenderåret, har det förstnämnda dispensfallet angivits så, att den ordinarie arbetstiden utan att förlängas, för år räknat, fördelas på annat sätt än enligt huvudregeln. Tydligt kan en sådan ändrad fördelning ske även inom en kortare tidrymd än ett år, exempelvis under en anställning endast för sommarmånaderna, därest nämligen de varandra kompenserande förändringarna alla infalla under den ifrågakortare tiden; genom en sådan åtgärd förlänges icke arbetstiden, för år räknat. Det senare dispensfallet har följaktligen angivits som

det fall, då den ordinarie arbetstiden utsträcker längre, för år räknat, än enligt huvudregeln.

I 3 mom. har upptagits i huvudsak oförändrad regeln om undantag jämlikt arbetarmajoritetens samtycke, mot vilken bestämmelse ingen erinran framställts i yttrandena.

I motionerna I:418 och II:797 har föreslagits, att den av sakkunnigmajoriteten tillstyrkta bestämmelsen om rätt för arbetsgivare att under högst tre perioder, vardera perioden omfattande två veckor, förlänga arbetstiden under veckor, vilkas första söckendag infaller i februari eller mars, med $2\frac{1}{2}$ eller 5 timmar i veckan under förutsättning att motsvarande förkortning av arbetstiden ägt rum under de veckor, vilkas första söckendag infallit i november eller december året förut. (Skyldighet för arbetsgivare att i viss ordning anslå arbetstidsschema med uppgifter om nämnda överflyttning av arbetstiden har däremot icke föreslagits i motionerna.) Bestämmelser härom skulle införas som mom. 1 i 5 §.

I motionen har vidare föreslagits, att i 5 § måtte upptagas de bestämmelser, som framlagts i 6 § 2 mom. av sakkunnigmajoritetens förslag.

Den av de sakkunnigas majoritet föreslagna rätten att överflytta arbetstid från november—december till februari—mars har icke upptagits i propositionen. Enligt utskottets mening föreligger emellertid med hänsyn till de olikheter beträffande dagsljusets längd och arbetsuppgifternas art, som förekomma mellan olika delar av landet, på flera håll ett särskilt behov att vid vissa tider på året tillämpa en längre arbetstid än den, som med fördel kan praktiseras på andra orter. Utskottet tillstyrker därför, att i lagen införas bestämmelser om rätt till sådan arbetstidsöverflyttning.

Utskottet.

Beträffande möjligheterna till dispens i fråga om ordinarie arbetstid, har såsom framgår av departementschefens anförande, i propositionen framlagts förslag till en reglering, som skiljer sig från den av de sakkunniga föreslagna. Enligt propositionens lagförslag äger arbetsrådet medgiva, att arbetstiden utan att förlängas, för år räknat, må fördelas på annat sätt än i 4 § angives »när skäl därtill äro», under det att medgivande till utsträckning av den ordinarie arbetstiden längre, för år räknat, än i 4 § sägs, får medgivas av arbetsrådet endast då sådant finnes vara »av synnerliga skäl påkallat».

De sakkunnigas förslag samt motionerna I:418 och II:797 innehålla den allmänna dispensregeln, att arbetstiden får anordnas på annat sätt eller utsträckas längre, för år räknat, än i 4 § sägs, endast där det finnes vara »av synnerliga skäl påkallat».

Utskottet finner ej skäl förebragta, som böra föranleda till ett frånträdande av de sakkunnigas förslag. Utskottet får därför tillstyrka, att den i

motionen I: 418 och II: 797 föreslagna lagtexten måtte, dock med viss mindre formell jämkning, antagas av riksdagen.

Beträffande 3 mom. i propositionens lagförslag har utskottet intet att erinra.

6 §.

6 § 1 mom. i propositionens förslag innehåller bestämmelser om s. k. nödfallsarbete. Stadgandet har avfattats i nära överensstämmelse med allmänna arbetstidslagen.

I 6 § 2 mom. i samma förslag givas särskilda regler om nödfallsarbete vid djurskötsel. Bestämmelser härom hava föreslagits i herrar Anderssons och Johanssons reservation.

Departementschefen har anført:

Arbete som utom den ordinarie arbetstiden vållas av födelser eller sjukdomsfall bland boskapen torde icke, på sätt i reservationen föreslagits, böra betraktas som ett arbete, vilket i princip är undantaget från lagens tillämpningsområde. Det syfte reservanterna velat vinna synes kunna uppnås på det sätt att arbetet anses som nödfallsarbete, varmed det närmast torde kunna jämföras. Enär arbetet ifråga enligt sin natur i regel torde vara av kortare varaktighet synes någon särskild bestämmelse i detta hänseende icke vara erforderlig. Däremot bör stadgandet avse utom födelser och sjukdomsfall även olycksfall. Vidare har uttrycket »bland boskapen» ersatts med »bland djuren».

Såsom arbetsrådet anmärkt bör givetvis anmälan eller ansökan till rådet icke erfordras i detta fall. Vid sådant förhållande och då ifrågavarande övertid icke skall inräknas i någon viss mängd tillåten övertid eller dylikt, torde med hänsyn till önskemålet att journalföringen inskränkes till vad som är oundgängligen nödvändigt anteckning i journal om sådant övertidsarbete icke heller böra föreskrivas.

I *motionerna* I: 418 och II: 797 har — med hänsyn därtill att djurskötsel icke enligt motionärernas förslag skall falla under lagens tillämpning — yrkats att mom. 2 i propositionens förslag måtte utgå.

Utskottet. Då enligt utskottets förslag lagen icke skall äga tillämpning beträffande djurskötsel, får utskottet föreslå, att 2 mom. i det uti propositionen framlagda lagförslaget måtte utgå.

7 §.

I 7 § hava bestämmelser meddelats rörande annat övertidsarbete än nödfallsarbete, därav i 1 mom om förberedelse- och avslutningsarbeten och liknande, i 2 mom. om övertidsarbete i allmänhet samt i 3 mom. om arbetsgivares och arbetstagares inbördes förpliktelser i avseende å övertidsarbete.

Redogörelse för de sakkunnigas förslag i nu förevarande hänseende samt för innehållet i remissyttrandena på denna punkt har lämnats å sid. 95—97 i propositionen.

I allmänna arbetstidslagens 7 § 1 mom. återfinnas bestämmelser rörande förberedelse och avslutningsarbeten, som i huvudsak motsvara de i 1 mom. av 7 § i förevarande lagförslag upptagna.

Såsom hänförliga till sådana arbeten har arbetsrådet vid tillämpningen av allmänna arbetstidslagen ansett åtskilliga periodiskt — i allmänhet varje dag eller varje vecka — återkommande arbeten, som föregå eller efterfölja det egentliga driftsarbetet, och som utföras av arbetare, tillhörande den i driftsarbetet deltagande personalen.

Frågan huruvida ett visst arbete är av den art, att den avsedda övertiden — för vars utnyttjande något särskilt tillstånd icke erfordras — får tagas i anspråk, är mången gång svår att avgöra. Arbetsrådets utlåtande rörande dylika frågor har därför påkallats i ett stort antal fall.

Beträffande 2 mom. må omnämnas, att *arbetsrådet* förordat, att den period av 12 månader, under vilken 200 timmar övertid finge uttagas, fixerades att börja å viss bestämd dag, exempelvis den 1 november. I annat fall måste tillses, att denna gräns icke överskredes under *någon* tolv månadersperiod (januari—december, februari—januari o. s. v.).

Departementschefen har anfört:

Mot de sakkunnigas förslag hava i yttrandena riktats anmärkningar i de två hänseenden, där förslaget avviker från allmänna arbetstidslagen, nämligen *dels* beträffande vakt-, vattnings- eller andra underhållsarbeten vid trädgårdsskötsel, som måste utföras utom den vanliga arbetstiden, och *dels* under vilken period medgiven övertid om 200 timmar finge uttagas. Därjämte hava i yttrandena förekommit vissa uttalanden om förslagets tredje moment.

Beträffande de nämnda arbetena inom trädgårdsskötseln har i yttrandena framhållits, att desamma i stor utsträckning hörde till det ordinarie arbetet inom näringen och icke kunde jämföras med förberedelse- eller avslutningsarbeten. Vad sålunda anförts torde emellertid hava övertidande formell innebörd. Arbeten av dessa slag kunna otvivelaktigt »för driftens ohindrade gång» behöva utföras under avbrott i den sedvanliga arbetstiden — framförallt längre sådana, såsom över söndagar — och därvid hava en betydelse, jämförlig med förberedelsearbetens. Icke heller den omständigheten att samma slags arbeten förekomma jämväl under vanlig arbetstid utgör i och för sig något skäl mot att desamma inbegripas under övertidsfall. Då eljest ingen erinran riktats mot bestämmelsen, har densamma upptagits i departementsförslaget.

Den i de sakkunnigas motivering samt i arbetsrådets yttrande berörda frågan huruvida vissa till djurskötsel hörande arbeten borde hänföras till förberedelsearbeten i lagens mening torde böra överlämnas till rättstillämpningen.

I anledning av den anmärkning, som riktats mot förslagets utformning av bestämmelserna om 200 timmars övertid, ha desamma jämkats till nära överensstämmelse med allmänna arbetstidslagen, enligt vilken rätten att uttaga denna mängd övertid knutits till kalenderår. Därmed är visserligen förknippad den olägenheten, att ifrågavarande period icke i princip anslutits till arbetarens anställningstid, men en tillfredsställande anordning av

dylikt slag synes vara svår att åstadkomma. Då emellertid olikformigheten i detta hänseende i stort sett torde bestå däri, att anställningsåret oftast tager sin början redan omkring den 1 november, men det å andra sidan icke är sannolikt, att övertid i allmänhet kommer att uttagas i större omfattning under kalenderårets sista månader, torde det vara berättigat antaga, att denna oöverensstämmelse icke kommer att medföra några olägenheter.

Beträffande vad i yttrandena förekommit i anslutning till den i förslagets tredje moment intagna, jämväl i allmänna arbetstidslagen förekommande bestämmelsen, att för arbetares skyldighet att utföra övertidsarbete gällde vad därom kunde anses vara överenskommet med arbetsgivaren, må här endast framhållas, att detta stadgande närmast har karaktären av ett förtydligande och en erinran. Genom detsamma erinras om att arbetaren icke genom lagens regler om övertidsarbete förpliktats att prestera sådant arbete, utan att det på andra grunder måste avgöras, i vad mån skyldighet därtill föreligger. Då vad sålunda utsagts lärer gälla oavsett stadgandets förekomst i lagen, torde dess upptagande i lantarbetstidslagen lika väl som i allmänna arbetstidslagen knappast böra giva anledning till särskilda olägenheter.

I *motionerna* I: 418 och II: 797 har föreslagits en lydelse av 7 §, som beträffande 1 och 3 mom. överensstämmer med propositionsförslagets. Beträffande 2 mom. har föreslagits följande, från propositionsförslaget i viss mån avvikande lydelse:

Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 1 mom. av denna paragraf eller i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver den allmänna arbetstiden enligt § 4 eller förändrad ordinarie arbetstid enligt § 5, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra veckor och 200 timmar under en tidrymd av tolv månader i följd.

Utskottet. Beträffande den föreslagna lydelsen av 1 mom. har utskottet intet att erinra.

Under ärendets beredning hava olika meningar gjort sig gällande angående spörsmålet, huruvida sådana vid jordbruksarbetet förekommande göromål som dels rykt av hästar, rengöring av spiltor och boxar, inhämtande av hästar från betesgång och dylikt, dels ock rengöring eller annat iordningställande av maskiner och liknande arbeten skola antingen inräknas i den ordinarie arbetstiden eller falla helt utanför lagen eller vara att hänföra till sådant övertidsarbete, varom bestämmelser givas i 7 § 1 mom. Utskottet håller för sin del före, att sådana arbeten, i den mån de icke äro hänförliga till djurskötsel och till följd därav komma utanför lagens tillämpningsområde, skola anses utgöra förberedelse- eller avslutningsarbeten, beträffande vilka 7 § 1 mom. skall äga tillämpning.

I fråga om 2 mom. tillstyrker utskottet i huvudsak den i propositionen föreslagna lagtexten. Med hänsyn därtill att anställningsåret vid jordbruket oftast tager sin början redan omkring den 1 november, anser sig utskottet emellertid icke böra förorda den av departementschefen företagna ändringen av de sakkunnigas förslag, som består däri, att de 200 övertidstimmar an-

givits skola uttagas under loppet av ett kalenderår i stället för, såsom de sakkunniga föreslagit, under en tidrymd av tolv månader i följd. På sätt arbetsrådet anfört blir det, med den lydelse stadgandet enligt utskottets förslag erhåller, nödvändigt för arbetsgivaren att tillse, att den uttagna övertiden icke under *någon* tolv månadersperiod (januari—december, februari—januari o. s. v.) överstiger den föreskrivna gränsen av 200 timmar.

Beträffande den lydelse av 3 mom. som föreslagits i propositionen, har utskottet intet att erinra.

8 §.

8 § innehåller bestämmelser om övertidsjournal.

Redogörelse för innehållet i sakkunnigförslaget härutinnan samt i de däröver avgivna yttrandena har lämnats å sid. 98—99 i propositionen.

Bestämmelserna hava i propositionens förslag utformats i huvudsaklig överensstämmelse med allmänna arbetstidslagens motsvarande stadgande. Endast på en punkt har avvikelse gjorts, nämligen därutinnan, att det föreskrivits, att arbetarna skola tillerkännas rätt att på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt envar av dem rör icke blott genom utsedd representant utan även envar personligen.

Förslag till ändring beträffande förevarande paragraf har icke framställts i motionerna.

Med hänsyn därtill att arbetsförhållandena vid jordbruket äro i viss mån olika de, som råda vid industrien, anser utskottet det lämpligt, att envar arbetare äger rätt att själv erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör. Utskottet tillstyrker med hänsyn härtill det i propositionen framlagda förslaget till lydelse av förevarande paragraf med allenast den formella jämkning, som betingas av ändring i 6 §.

Utskottet.

9 och 10 §§.

Dessa paragrafer hava i propositionen behandlats å sid. 100—103, 117—118 samt 119.

Motionerna innehålla icke ändringsförslag härutinnan.

Utskottet finner ej anledning till erinran i fråga om dessa paragrafer.

Utskottet.

11 §.

I sakkunnigförslaget 10 § har i överensstämmelse med vad allmänna arbetstidslagen därom innehåller (11 § 1 mom.) föreslagits, att tillsynen å lantarbetstidslagens efterlevnad skulle utövas av yrkesinspektionens befattningshavare, därvid i tillämpliga delar skulle gälla vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd.

Vad remissyttrandena innehålla rörande nu ifrågavarande spörsmål har återgivits å sid. 103—104 i propositionen.

Departementschefen har anfört, bland annat:

Socialstyrelsen har i sitt yttrande över sakkunnigförslaget vissa uttalanden rörande inspektionsverksamhetens anordning. Det synes som om styrelsen därmed avser, att tillsynen å lantarbetstidslagen principiellt skall åvila yrkesinspektionen men att det å andra sidan vore ofrånkomligt, att när yrkesinspektionen såsom här föresloges tillfördes nya arbetsuppgifter vid sidan av sin mest maktpåliggande uppgift, arbetarskyddet, genomförandet av de nytillkomna åliggandena måste anpassas efter den planläggning, som i 25 § arbetarskyddslagen stadgas för inspektionens nyssnämnda huvuduppgift. Med den gemensamma organisation vi äga för övervakande av gällande regler för arbetarskydd och arbetstid, lär det icke kunna undvikas, att de företag, som i fråga om risk för olycksfall eller ohälsa påkalla ringare intresse från inspektionens sida, komma i efterhand även vad angår kontrollerandet av arbetstidsreglens iakttagande. Då socialstyrelsens förutnämnda uttalande allenast torde avse ett fullföljande även under en blivande lantarbetstidslags giltighetstid av en sådan planläggning av yrkesinspektionens arbete med stöd av 25 § arbetarskyddslagen, som här angivits, torde för närvarande intet vara att invända däremot.

Med hänsyn till den här berörda differentieringen av yrkesinspektionens arbetsfält ävensom till omfattningen av den föreslagna lagens tillämpningsområde torde emellertid böra för tillsynen anlitas jämväl de i arbetarskyddslagen omförmälda kommunala tillsynsorganen, d. v. s. hälsovårdsnämnderna. På sätt socialstyrelsen föreslagit och i analogi med vad som skett i instruktionen för yrkesinspektionen den 18 december 1931 (nr 423) synes som gemensam beteckning för de olika tillsynsorganen kunna användas termen »yrkesinspektionen». I enlighet härmed har departementsförslaget utformats på denna punkt.

Ändringsförslag hava icke framställts i motionerna.

Utskottet. Enär lantarbetstidslagens tillämpningsområde genom de ändringar i lagen, som föreslagits av utskottet, skulle komma att inskränkas till att omfatta endast de större företagen, synes det utskottet icke erforderligt, att för tillsynen å lagens efterlevnad anlitas jämväl de i arbetarskyddslagen omförmälda kommunala tillsynsorganen, d. v. s. hälsovårdsnämnderna. Utskottet får därför tillstyrka, att i bestämmelserna angående tillsyn å efterlevnaden av lagen föreskrives, att tillsynen skall utövas av yrkesinspektionens befattningshavare.

12—16 §§.

12—16 §§ hava i propositionen behandlats å sid. 106—108. Ändringsförslag beträffande desamma hava icke framställts i motionerna.

Utskottet. Vid granskning av 12—16 §§ har utskottet icke funnit anledning till erinran. En formell ändring erfordras dock i 13 §.

Lagens ikraftträdande och giltighetstid.

Dessa spörsmål hava behandlats i propositionen å sid. 108—110.

Utskottet finner det lämpligt att lantarbetstidslagen, på sätt i propositionen föreslagits, gives provisorisk karaktär med en giltighetstid av tre år. Mot utformningen av bestämmelserna rörande lagens ikraftträdande och giltighetstid har utskottet intet att erinra. *Utskottet.*

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 418, II: 797, II: 798 och II: 800, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lantarbetstidslag icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lantarbetstidslag.

Härigenom förordnas som följer:

Om lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas *minst tre* arbetare, häri icke inräknad arbetare som användes till arbete vilket avses under a)—d) här nedan,

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes *minst en* arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas *flera än fyra* arbetare, häri icke inräknad arbetare som användes till arbete vilket avses under a)—d) här nedan, *varemot hänsyn i här berört hänseende skall tagas till arbetare, som uteslutande eller huvudsakligen användes till arbete med djurskötsel,*

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas *flera än fyra* arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

a) arbete som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande;

b) arbete med skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning samt skogsarbete, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning *av arbetare som icke är fast anställd i rörelsen*;

c) husligt arbete;

d) arbete som bedrivs av staten.

(Utskottets förslag.)

a) arbete som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande;

b) arbete med skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning samt skogsarbete, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

c) husligt arbete;

d) arbete som bedrivs av staten;

e) *arbete som innefattar djurskötsel.*

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj; samt ej heller

lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning, bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den vars rätt därav beröres åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant varå denna lag äger tillämpning *eller* huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den vars rätt därav beröres åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant varå denna lag äger tillämpning, huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare *eller huruvida arbetare, som sysselsättes med djurskötsel, skall, jämligt vad i 1 § under 1) stadgas, inräknas i det antal arbetare, som där sägs.*

Är mål som handlägges vid domstol beroende av fråga varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den vars rätt av frågan beröres avgiva utlåtande.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Om ordinarie arbetstid.

4 §.

1 mom. I arbete som avses i 1 § under 1) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för vecka,

om första söckendagen i veckan infaller i januari, februari eller december, 41 timmar,

om första söckendagen i veckan infaller i mars, oktober eller november, 46 timmar och

om första söckendagen i veckan infaller under tiden april—september, 54 timmar;

dock må, när arbetare användes uteslutande till djurskötsel, arbetstiden icke överstiga för dygn 9 timmar samt för två veckor i följd 108 timmar.

2 mom. I arbete som avses i 1 § under 2) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för två veckor i följd 96 timmar eller ock vad angår veckor, vilkas första söckendag infaller under tiden april—september, 106 timmar, därest arbetstiden under året i övrigt begränsas till högst 86 timmar för två veckor i följd.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva att den i 4 § angivna arbetstiden utan att förlängas, för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

4 §.

1 mom. I arbete som avses i 1 § under 1) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för vecka,

om första söckendagen i veckan infaller i januari, februari eller december, 46 timmar,

om första söckendagen i veckan infaller i mars, oktober eller november, 51 timmar och

om första söckendagen i veckan infaller under tiden april—september, 56 timmar;

dock må beträffande högst tolv sådana veckor, som sist nämnts, veckoarbetstiden utsträckas till 58 timmar.

2 mom. I arbete som avses i 1 § under 2) må arbetsgivare icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för två veckor i följd 106 timmar eller ock vad angår veckor, vilkas första söckendag infaller under tiden april—september, 112 timmar, därest arbetstiden under året i övrigt begränsas till högst 100 timmar för två veckor i följd.

5 §.

1 mom. Därest den längsta arbetstid, som jämlikt 4 § 1 mom. eller endera bestämmelsen i 2 mom. av samma paragraf må uttagas under veckor, vilkas första söckendag infaller i februari eller mars, å någon ort eller i något före-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

2 mom. Finnes i visst fall av synnerliga skäl påkallat att arbetstiden utsträcker längre, för år räknat, än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller anorledes framgår att det stora flertalet av de arbetare som skulle beröras av undantaget finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

(Utskottets förslag.)

tag skulle finnas icke vara tillfyllest, må arbetsgivare under högst tre perioder, vardera perioden omfattande två veckor, förlänga denna arbetstid med $2\frac{1}{2}$ eller 5 timmar i veckan under förutsättning att motsvarande förkortning av arbetstiden ägt rum under de veckor, vilkas första söckendag infallit i november eller december året förut.

2 mom. Finnes i annat fall av synnerliga skäl påkallat att arbetstiden anordnas på annat sätt eller utsträcker längre, för år räknat, än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller anorledes framgår att det stora flertalet av de arbetare som skulle beröras av undantaget finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Om arbete utöver ordinarie arbetstid (arbete å övertid).

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet som ej kunnat förutses vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet

6 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan varom här är sagt må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan som i 1 mom. sägs användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att vakt-, vattnings- eller andra underhållsarbeten eljest utföras utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst 7 timmar i veckan.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat av använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra veckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra veckor och 200 timmar under en tidrymd av tolv månader i följd.

3 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete som avses i denna paragraf gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren att tillse att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka eller,

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka eller, därest då

(Kungl. Maj:ts förslag.)

därest då icke kan avgöras huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär som fastställes av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid som avses i 7 § 1 mom. är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid då sista anteckningen gjordes däri och beträffande beslutet från detsammas datum.

(Utskottets förslag.)

icke kan avgöras huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär som fastställes av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid som avses i 7 § 1 mom. är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid då sista anteckningen gjordes däri och beträffande beslutet från detsammas datum.

Allmänna bestämmelser.**9 §.**

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende som avses i denna lag skola med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter utses av Konungen för viss tid. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter som utsetts efter förslag av arbets-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

givarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av de sålunda utsedda ledamöterna skola i enahanda ordning utses minst två suppleanter av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårdsskötseln. Vid arbetsrådets behandling av ärende som avses i denna lag skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter vilka utsetts i här nämnd ordning eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde som i denna lag avses, ense om viss eftergift som i 5 § sägs, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av *yrkesinspektionen*. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av *yrkesinspektionens befattningshavare*. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den som under tid då han är ställd under åtal för förseelse varom i denna paragraf förmäles fortsätter samma förseelse skall, när han varder därtill

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits fällas till det ansvar som är bestämt för sådan förseelse.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet som föreskrives i 6 § 1 mom. eller att iakttaga vad enligt 8 § åligger honom, straffes med dagsböter.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet som föreskrives i 6 § eller att iakttaga vad enligt 8 § åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning som avses i 8 §, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol där särskild sådan är inrättad men eljest hos poliskammare eller där sådan ej finnes vid allmän domstol.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

15 §.

Beträffande verksamhet som bedrivs av kommun eller hushållningssällskap skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndare.

Lag samma vare där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft såvitt den avser arbetsrådets befogethet och verksamhet den 1 juli 1936 och i övrigt den 1 november 1936 samt gäller till och med den 31 oktober 1939. Beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse som avses i 12 eller 13 § skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

B. att motionerna I: 418, II: 797, II: 798 och II: 800, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 419, II: 799 och II: 801 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 maj 1936.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Linder, Sigfrid Hansson, Gustaf Tamm, Sam Larsson, P. Sandström, Norman* och *Karl Bodin**;

från andra kammaren: herrar *Österström, Hage, Olovson* i Västerås, *Sandström* i Sollefteå, *Molander, Gardell* i Gahns, *Hermansson* och *Thorell**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) *beträffande utlåtandet i dess helhet:*

av herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Norman, Hage, Olovson* i Västerås, *Molander* och *Hermansson*, vilka anfört:

De ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till lantarbetstidslag, som utskottet funnit sig böra företaga, kunna vi icke godtaga. Om en lagstiftning på ifrågasvarande område skall fylla den för lagstiftningen angivna uppgiften, bör densamma äga tillämpning på en *väsentlig* del av de arbetare, som äro sysselsatta inom jordbruket och trädgårdsskötseln. Här föreliggande förslag till lantarbetstidslag har emellertid av utskottet i vissa betydelsefulla delar givits ett sådant innehåll, att flertalet arbetare inom jordbruket och trädgårdsskötseln skulle komma att ställas utanför lagens tillämpningsområde, varigenom syftet med lagen endast i ringa mån skulle komma att uppnås. De skäl, som utskottet anfört för ifrågasvarande avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag, kunna vi icke finna övertygande. Enligt vår mening är Kungl. Maj:ts förslag till lag väl avvägt och tar nödig hänsyn till de under olika tider skiftande arbetsförhållandena inom jordbruket och trädgårdsskötseln.

Beträffande lagens tillämpningsområde innebär Kungl. Maj:ts förslag, att lagen skall äga tillämpning å jordbruk, vid vilka i regel användas minst tre arbetare, samt å trädgårdsskötsel för såvitt i rörelsen användes minst en arbetare. Enligt utskottets förslag skall lagen äga tillämpning beträffande

jordbruket endast om i regel flera än fyra (minst fem) arbetare användas, varjämte från lagens tillämpning skall undantagas arbete som innefattar djurskötsel, och beträffande trädgårdsskötsel endast för såvitt i rörelsen i regel användas flera än fyra (minst fem) arbetare.

Med den av utskottet sålunda föreslagna begränsningen av lagens tillämpningsområde skulle lagen sannolikt icke komma att omfatta ens en fjärdedel av samtliga vid jordbruket varaktigt anställda lönearbetare. Det förhåller sig nämligen icke så, att gårdar om 50 hektar i regel sysselsätta flera än fyra arbetare. Säkert torde vara, att flertalet gårdar av denna storleksordning och till och med väsentligt större sysselsätta mindre antal arbetare än fem och följaktligen skulle komma att falla utanför lagens tillämpningsområde. Beaktar man jordegendomarnas storlek i olika delar av landet, så finner man, att en lag i överensstämmelse med utskottets förslag skulle bliva en lag endast för storgods, vissa bruksegendomar i mellersta delarna av landet och ett begränsat antal större gårdar här och där. Det kan enligt vår mening icke vara rimligt eller rättvist, att vid lagstiftning om lantarbetstiden utestänga från lagens tillämpningsområde drygt tre fjärdedelar av landets lantarbetare, vilka ju alla äro i lika behov av arbetstidens reglering. Vad som här blivit sagt beträffande tillämpningsområdet i fråga om jordbruket gäller i stort sett även beträffande trädgårdsskötseln. På flertalet trädgårdsarbetare skulle lagen icke komma att äga tillämpning.

Då vi finna en sådan begränsning av lagens tillämpningsområde, som utskottet föreslagit, ägnad att i hög grad förringa värdet av lagstiftningen, tillstyrka vi Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Utskottet har beträffande såväl jordbruket som trädgårdsskötseln föreslagit väsentligt längre ordinarie arbetstid än vad Kungl. Maj:ts förslag uppger. Härutinnan hänvisa vi till den jämförande lagtexten i utskottets utlåtande.

Det lär icke med fog kunna sägas, att en arbetstid av sådan omfattning, som utskottet föreslagit, skulle innebära att jordbrukets arbetare bleve likställda med de arbetaregrupper, på vilka den allmänna arbetstidslagen äger tillämpning. Visst torde det väl beträffande vissa slag av arbeten under gynnsamma väderleksförhållanden kunna sägas, att compensation för den längre arbetstiden i någon mån vinnes därigenom att arbetet får utföras ute i det fria. Men det kan med lika stor styrka sägas, att vissa slag av arbeten vid jordbruket under ogynnsamma väderleksförhållanden äro minst lika pressande som arbetet inom industriella företag. Det ena torde här kunna uppväga det andra, varför det icke finns någon anledning att fastställa väsentligt längre genomsnittlig arbetstid för lantarbetare än för andra arbetare utanför de mera hälsofarliga yrkena. Under hänvisning till vad departementschefen anfört med avseende på den ordinarie arbetstidens längd tillstyrka vi även i denna del bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Då vi sålunda icke kunnat godtaga de av utskottet föreslagna ändringarna

i Kungl. Maj:ts förslag i här berörda delar, följer därav att vi icke heller godtagit utskottets motivering. Enär vi ansluta oss till Kungl. Maj:ts förslag beträffande tillämpningsområde (1—3 §§) och den ordinarie arbetstiden (4 och 5 §§), tillstyrka vi också bifall till 6 och 7 §§ i detta förslag. Av samma skäl finna vi, att tillsynen å efterlevnaden av lagen bör utövas av yrkesinspektionen och tillstyrka därför bifall till 11 § i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets förslag till lag sammanfaller i övriga delar helt med Kungl. Maj:ts förslag. Mot förslaget i dessa delar ha vi ingenting att erinra.

Vi finna alltså, att Kungl. Maj:ts förslag till lantarbetstidslag bör antagas i oförändrat skick och få för den skull hemställas,

A. att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
samt

B. att motionerna I: 418, I: 419, II: 797, II: 798, II: 799,
II: 800 och II: 801 icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd.

2) *beträffande utskottets yttrande i fråga om 1 §, undantaget under c)*
[sid. 24]:

av herr *Gardell* i Gahns.

3) *beträffande 8 §:*

av herr *Gardell* i Gahns, som yrkat:

A. att utskottets yttrande i fråga om 8 § [sid. 39] bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn därtill att arbetsförhållandena vid jordbruket äro i viss mån olika de, som råda vid industrien, anser utskottet det lämpligt, att envar arbetare äger rätt att själv erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

I paragrafen föreskrives, att denna journal skall förvaras minst tre år. Däremot finnes ej föreskrivet, inom vilken tid anmärkning mot journalens förande får göras.

Att efter tre år få göra anmälan mot en felaktig anteckning, då händelsen kanske är bortglömd, kan ej vara riktigt. Det bör därför föreskrivas i lagen en viss kortare tid, inom vilken anmärkning mot journalen får göras av arbetaren, t. ex. tre månader.

Utskottet får alltså föreslå ett härav föranlett tillägg till paragrafen.»

B. att 8 § i utskottets lagförslag bort erhålla följande lydelse:

»Rörande arbetares — — — — (lika med utskottets förslag) — — — —
och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör i vad densamma avser de senast förflutna tre månaderna.

Beslut av — — — (lika med utskottets förslag) — — — detsammas datum.»